

GLASBA – SINERGIJA DUŠE

Veit Hain

Intervju s slovenskim književnikom in glavnim urednikom spletne postaje resnice INTELYWAY Vladimirom Gajškom ob glasbenih, plesnih, likovnih in nastopnih ter predavateljskih dogodkih v ljubljanskem hotelu Union, 17. do 19. 2. 2005 - *Pobuda za razvoj medkulturnih povezav skozi tokove umetnosti.*

© foto Vid Gajšek: Plesalka z obročem, svetovni dan knjige, Ljubljana 2010

• Ali obstaja mogoč dialog med umetniškostjo in poslovnimi sistemi?

Vladimir Gajšek: Tokrat sem se v ljubljanskem hotelu Union udeležil kulturno dialoških in koncertnih prireditev z violinistom Miho Pogačnikom in pianistko Diano Baker, z modulskimi seminarскими predavatelji, kot so Takashi Kiuchi, Jan Heijn van Joolen, Tim Stockil, Melissa Harwood, Hans Siggard Jensen, Linda Naiman in Janko Rožič, ki nas je tudi arhitekturno ogledno popeljal po starem delu baročne in Plečnikove Ljubljane. Uradna jezika tega seminarja sta bila slovenščina in angleščina, večidel so s tujci potekali pogovori v angleščini. Ozračje na teh predavanjih je bilo sodelujoče intenzivno in sproščeno hkrati, časovno vedno razporejeno tako, da je sleherni sodeloval v polni zasedbi in po svojih najboljših močeh. Intelyway je usmerjen multimedijalno, zato se usmerja iz kulture v družbo. Pobudo za razvoj medkulturnih povezav skozi tokove umetnosti sem štel za začetek svojega tvornega sodelovanja, ko predstavljam ne le slovensko književnost, ampak zlasti spletno postajo resnice kot kulturno revijo [Intelyway](#); med umetniškostjo in poslovnimi sistemi obstajajo živi in stvarni odnosi, ki zahtevajo povsod osebnostno zavzetost za samouresničitev. V tem smislu sem napisal tudi pesem:

Posluh

Posvečeno violinskemu virtuozu Mihi Pogačniku

V sinjini prislunem ribam in pticam,
prislunem zvezdam, oblakom, ljudem,
prislunem kamnu in sinjim cveticam –
da vem, kam grem.

In se dotaknem vonja mošusu, žbicam,
se dotaknem gorečih dreves, ki jih uzrem
v urah, prislunem smrtnim bodicam –
a trpim v kriku sam in nem.

• Kako je bilo, ko ste sodelovali tudi v skupinah in na koncertih?

Vladimir Gajšek: Sam sem risal ali skiciral obraze in s predsednikom Future 500, ki promovira trajnostni razvoj gospodarstva, naslikal akvarelno haiku *Pa bo pomlad prišla*. Na sliko Naimanove sem doslikal kakor lepo portretno podobo, ki naj je poživila prostor – v spomin na Picassa in Braqua ter njuno sodelovanje, dasiprav sem naslikal portret v ekspresivno nežni maniri. Samo osebnost v umetniškosti je namreč tista, ki lahko duhovno tvorno sodeluje in sprejemljivo dopolnjuje. Res je bila bistvena *Pobuda za razvoj medkulturnih povezav skozi tokove umetnosti*, v kar je priplula medijsko kritično tudi spletna postaja resnice Intelyway...

V modulskih seminarskih skupinah sem spet sodeloval tako, da sem ob določenih vprašanjih narisal obraz in pisal haiku..., obenem pa sem posredoval nekaj filozofskih pogledov na vprašanja pomena odgovornosti in osebnosti v vodstvenih družbenih ali skupinsko ciljnih strukturah.

Na Pogačnikovi likovno izraženi in vizionarsko prislušni razlagi sonat sem sodeloval tvorno in z velikim notranjim veseljem, obenem sem menil, kako bi bilo prav in dobro, ko bi tudi petje in glasbeni pouk kdo tako razlagal... – da bi vzbudil izrazit interes za poslušanje [klasične glasbe](#).

• Ali gre morda še za sovzgojo v pobudi za umetniško in poslovno ustvarjalnost?

Vladimir Gajšek: Moduli, ki naj so ponujali široko paletu znanj in izkušenj udeležencem, naj bi bili preneseni v prakse vsakodnevnih voditeljskih in stvariteljskih usposobitev. Ko je spregovoril amsterdamski bankir Jan Hein van Joolen kot eden izmed vodilnih v ABN AMRO Bank, je menil, da je temelj dobrega in uspešnega vodenja tudi v tem, da zna in ume odgovorni vodja prisluhni sočloveku in soljudem, kar ugotavlja v svoji 40letni praksi kot menedžer v »biznisu« ali v delu velikih delov korporacij. Poznati je potrebno pričakovanja in graditi zaupanje zaposlenih. Zato mora biti vodja sposoben in vedeti, kaj more ali mora storiti v pravem trenutku, saj se lahko dejansko angažira šele kot svobodna oseba in lahko resnično prisluhne delu skupnosti, ki jo vodi. Toda dober vodja ne prisluhne le poslovnim načrtom in projektivnosti, marveč tudi vsemu, kar se dogaja v življenju ljudi. Zato je pomembno, kdo posluša in kdo je poslušan. Vsako, tudi vodjevo poslušanje, naj bo ljubeznivo in človeku naklonjeno.

Tukaj sem menil, da je potrebno prisluhni tudi travam in cveticam, živalim in zvezdam, vesoljstvu in ljudem..., tudi seveda Božjemu klicu. Šele tako bi namreč v dobrem poslušanju dognal, kaj je dobro in veljavno poslušanje: prislunem pa v tihoti še samemu sebi, klicu vesti, klicu lastne osebe.

Kajti lahko da poslušam z obema ušesoma ali pa mi gre skozi eno uho noter, skozi drugo ven.

• Kaj sicer ljudje najraje poslušajo?

Vladimir Gajšek: Dobro vprašanje. Tako menim med drugim, da je prav, ko sem prisluhnil prijateljici Piji in sva se s sinom Vidom udeležila tovrstnega interdisciplinarno poslušnega pomena medsebojnosti. Vsi sodelujoči smo namreč izpolnjevali vsak po svoje dialog in pričakovanja, tako poročene kot neporočene osebe, tako umetniške kot poslovno vodilne osebe, tako odrasli kot mladi... Prijateljsko smo poslušali drug drugega in smo bili res izvrstno neugnani, tudi radovedni in dopolnjujoči se poslušalci, saj smo ponujali tudi različne odgovore. Čeprav

je bilo kdaj izredno živžavasto ali živahno, je prevladovala tišina in umirjenost, dobrosrčnost, kar je bilo kakor prisposoda zrele in dobre medčloveške, sodelujoče skupnosti. Pomislil sem, da Evropa niso neki drugi ljudje, ampak smo svet mi vsi skupaj, ki smo dobri in znamo prisluhni, da smo torej dobri poslušalci.

• Torej je tudi poslušanje večplastno, ko gre za vodenje?

Vladimir Gajšek: Vodstvene funkcije so v človeškem življenju del družbenih struktur, danes se sinhronizirajo tudi globalno in lokalno na spletu. Gre za uspešno svetovno vodenje podjetništva, ki se ne dogaja v nenadnih sunkih, preobratih, marveč v premišljenem načrtovanju in v nekajletni rasti podjetij. Pozitivni način načrtovanja v vodenju se nanaša na raznovrstne logične rešitve, ki se nanašajo na interpersonalne odnose, toda v sistemu vodenja ne vlada samo goli razum, marveč tudi čustvena inteligenca, duševni ritem dela in čustvo, življenjski cikel odrejen v delovnih ritmih, kjer se delo vselej ekonomizira, da je učinkovito in dobičkonosno. Možgani so/delujejo v integralnem delu vseh v podjetništvu, toda dobiček se v poslovanju tvori le tako, da se umešča med življenjske sloge prebivalstev in njihovo celostno zgodovinsko ali narodno vlogo. V tem uvidevam sposobnost, da je tudi umetniško delo že individualno ali osebnostno-čustveno in čutno pravzaprav prednostno in kdaj celo slutno delo. Delo se dandanes dogaja med ekonomijo in ekologijo, med pozicijo in opozicijo kot kompozicija: tudi kot umetniško delo. Industrijske družbe, ki utegnejo biti inflatorne, morajo v prehodu v informacijsko globalno vas vsega sveta zaznati, da je potrebno že prisluhni sebi človeško in naravi.

• Kako se kaže povezovalni ali sinergijski vpliv med umetnostjo in družbo?

Vladimir Gajšek: Pred evropskega in slovenskega človeka se večkrat postavlja dilema: denar ali bodočnost? V samem »bioritmu« sodobnih družb se kažejo tako lokalni kot globalni interesi, pri čemer je potrebno vedeti, da je koncentracija denarja ali kapitala v (vele)mestih, toda človeštvo prihaja k spoznanju, da so pomembna tudi manjša mesta in lokalni denar, ki povezuje celotna gospodarstva družb ali skupnosti. Pomislil sem tudi na agrarno sociologijo in na [Pitirima Sorokina](#), tudi na druge sodobne sociologe in ekonomiste ter na komunitarce.

V glavnem delijo moč odločanja trodelno: kot informacijo, komunikacijo in – visoko razvito – tehnologijo, kar se združi v informacijsko-komunikacijsko tehnologijo kot IKT sistem. Toda če se spodnese na kateri od treh stopenj, sistem profitno deluje slabše ali sploh ne deluje pravilno. Če ni na primer pravih kritičnih informacij – ne more biti vodenje podjetja učinkovito in je direktor v škripcih. Če je motena komunikacija (tudi med podjetništvom, poslovnimi sistemi in družbo), prihaja do poslovnih, skoro nepremostljivih blokad, kajti kjer ni komunikacije, ni zveze ter zavladava molk ali šum informacij. Naposled pa v sodobnem svetu in v poslovnih razvitih razmerah velja, da mora biti vpeljana tudi visoka tehnologija od produkcije do distribucije dobrin ali izdelkov, obenem je ta tehnologija podlaga za know how v razporejanju kapitalskih moči. V tem smislu gre dandanes tudi za kyber-poslovanje.

V podjetništvu in drugod je tako, da vsaj 13 odstotkov daje signale, kaj je potrebno storiti, da ne bi prišlo do cepitev in razdvojitve v vodjevtvu ali v direkcijah. V skupnosti je zategadelj potrebno upoštevati regionalnost posamičnih dežel, po drugi plati pa IKT – zlasti pa si je potrebno vzeti čas za komunikacijo.

• Kakšno naj je skupinsko ali posamično podoživetje koncertiranja, glasbe in vodjevtva?

Vladimir Gajšek: Ali sem v skupini magnet in zvezda, okoli katere se vrtijo, ker izžarevam posebno energijo, ni več vprašanje: kdor hoče biti nadvse uspešen, se mora uglasiti najprej sam s sabo tako, da je sanjski človek in posebno bitje. Zato posebni ljudje privlačimo posebne ljudi in izstopamo kot nadarjeni ali nadpovprečno nadarjeni. Kljub temu, da se kdaj kdo vnaprej kakor upira, doživi lastni zdrs prav zato, ker ne vztraja kot avtoriteta niti v posebnem ali voditeljskem smislu, da je poslušen. Od kod torej izhaja svojevrstni mazohizem, ki je samo drugi izraz za skromnost, je znano: kdor namreč še ni doživel vrha, tudi z njega pasti ne more in potoniti. Na vajah z violinistom Miho Pogačnikom, ob klavirski spremljavi Diane Baker, tudi z modulskimi seminarскими predavatelji uspešneži, kot so Takashi Kiuchi, Jan Heijn van Joolen, Tim Stockil, Melissa Harwood, Hans Siggard Jensen, Linda Naiman in Janko Rožič, ko naj bi šlo vseskozi za vprašanje *vodenja*, sem se vprašal – čemu pa bi bil

sploh voditelj, vodja, direktor...? Uspeh je že v tem, da spoštujemo in priznavamo drug drugega. Zlasti ko gre za poslovanje, velja tak način za glasbeno neuravnan, čeprav mora imeti sleherni poslovodja vse do skladiščnika posluš za ljudi in stvari ter za urejanje, harmoniziranje, usklajevanje razmer v njihovi tudi skupni poslovni politiki ter v ustreznih kapacitetah. Še vedno si moramo dovolj zaupati, da vztrajamo v skupini, skupnosti, družbi – v narodni identiteti, v spolni identiteti, v jezikovni identiteti, v kulturni istovetnosti... Pomislil sem, česa so kdaj temu nasprotno sposobni bolešno ambiciozni ali stremuško nabodeni tipi – še lastno mater bi prodali, kot se reče, za vodilni položaj, izdajo pa prijatelja in brata. Zlasti je razvidna neizprosna gonja v povzpetništvu na politične položaje in državne ter druge, tudi poslovne, uredniške, dirigentske, režiserske, direktorske, ravnateljske, vodjevske... funkcije: koliko formalne zlaganosti, koliko neformalno zasebne bede! Prav tukaj se odpira sprotno vprašanje, kaj je sploh karizma, kdo je karizmatični vodja. Predstavitve in predavanja in razlage so bile vse - a cappella...

Šele kakor v prijetni kakor sanjski skupini smo se uglasili – čeprav zbrani po naključju v drobne skupinice, a z medsebojnim priznavanjem in medsebojnim upoštevanjem. Dosežek vsake skupine je namreč že, da smo znali uskladiti določne – kritične, predlagane – informacije, jih razvrstiti v hierarhični red in jih pokazati kot življenjska vodila ali načela. Znanje in stiki med drobnimi skupinami na koncu koncev pomenijo celoto uspešnih in tvornih dogodkov. Vsak je v uglaseni medsebojnosti prejel kar največ. V tem je paradoks uspeha, ki ni bil kapitalsko niti vnaprej določen, a se je uresničil. Šele v skupnem skladju je vsaka skupina delovala uglašeno s skupnostjo: kar je spet posebej paradoks ob pomisli, da smo ljudje različnih narodov govorili angleščino in se sporazumevali med sabo v tujem jeziku, sicer pa v slovenščini. V eni od skupin sem pokazal vplive od zgoraj navzdol in voditeljstvo od znotraj navzven: kot tajnost karizme.

Karizma ali harizma je pravzaprav nadnaravna sposobnost, ki je dana posamezniku v korist drugih. Tovrstna vodjevska in kakor čezčloveška sposobnost komuniciranja ali vodenja naj bi bila obsijana celo z nekakšnim svetniškim sijem, z avreolo izžarevanja v svetem navdihu pogojene osebnovodjevske moči, torej posebne moči – tudi po božji milosti. R. Sohm je primeroma raziskal že zgodnje oblike krščanskocerkvene oblasti in je zanjo uporabil izraz: karizmatična oblast, to je oblast po milosti božji. Šele iz verskega pomena karizme in karizmatične osebnosti je mogoče razumeti heroični značaj vodje. S tem se pojavlja tudi vprašanje karizmatične teokracije, ki se je pojavljala v starih družbah Asirije in Babilona, v Perziji ali na Tibetu, kjer je vloga dalaj-lame še vedno oblastniško karizmatična. Oblike take teokratske karizme je proučeval primeroma francoski sociolog G. Gurvitch... Nemški sociolog [Max Weber](#) je pojem karizmatične osebnosti ali vodje vključil v svojo sistemizacijo avtoritete, ko je vpeljal tridelno tipologijo legitimne avtoritete kot oblastništva, to so – racionalna, tradicionalna in karizmatična oblast. Glede na značaj karizmatične oblasti se kaže že kar božje vdano in poslušno sledenje vodji, ko naj ima voditelj nekako izjemno vlogo, ko vladanja ne omejujejo ne tradicionalni običaji ne pravna pravila. Karizmatični voditelji se vselej pojavljajo – v družbenih krizah ter v socialnokritičnih in pravno negotovih obdobjih.

Tukaj se spet vprašujem, ali sploh želim in hočem biti voditelj. Ali mi ne bi karizma vzela svobodne volje in prostega osebnega ali delovnoustvarjalnega, kaj šele umetniškega odločanja.

V zdravi demokraciji skupnostni, državni karizmatični vodja ni možen. V demokraciji namreč, kjer več kot pol ljudi misli, da več kot pol ve, ni mogoče z ljudmi ravnati le direktivno oziroma le s prisilo ali z golo silo oblasti.

Karizma vendarle raste iz presežnosti in predstavlja transcendentalno kategorijo osebe. Dirigent ali virtuoz posameznik/ca sta nujno karizmatični osebnosti, saj za sabo povlečeta poslušalstvo s posebnim, neujemljivim fluidom, prešineta človeka. V vseh umetnostih – v ustvarjanju in poustvarjalnosti – poznamo ta srhko prepričljivi občutek, ko človeku zagomazi, pa sam ne ve, zakaj, kako da je prešinjten: tukaj odpove večkrat tudi stroka, saj je lahko na primer skladba tehnično napisana brezhibno in brezhibno tehnično izvedena – pa vendar ne prepriča, potem pa se pojavi kakšen Mozart z *Malo nočno glasbo* ali Beethoven z »udarci usode« v *Eroici* ali... katerokoli delo v neponovljivo čisti enostavnosti in že so ljudje navdušeni in vpotegnjeni v glasbo. Tudi v poeziji je podobno: stihoklepni pesmar lahko nakraca tehnično dovršen in metrično še tako pravilen sonet, pa bo samo ena sama forma, medtem ko primeroma klasični romantik France Prešeren v *Sonetnem vencu*, v *Sonetih nesreče* ali z *Zabavljivimi soneti* takoj in neponovljivo prepriča... Enako je v likovni umetnosti..., pa naj gre za abstraktno sliko ali za realistično, impresionistično, ekspresionistično, konstruktivistično, kubistično... upodobitev, torej za

figuraliko ali za nefiguralno sliko. Zgolj znanje je za umetnost premalo, celo večšina večkrat odpove: inovatorji so vedno tvegali, podobno kot revolucionarni in nesporno v sebi nasprotni Beethoven v glasbi, le za primer.

Med dirigentske osebnosti štejem v karizmi znane dirigente: Claudio Abbado, Karel Ančerl, Ernest Ansermet, Leonard Bernstein, Karl Böhm, Jakov Cipci, Oskar Danon, Alberto Erede, Wilhelm Furtwängler, Marko Hribernik, Samo Hubad, Herbert von Karajan, Paul Kletzky, Otto Klemperer, Hans Knappertsbusch, Kirill Kondrašin, Marko Letonja, Lorin Maazel, Jean Martinon, Lovro Matačić, Zubin Mehta, Anton Nanut, André Previn, Simon Robinson, Georg Solti, Leopold Stokowski, Václav Tállich, Arturo Toscanini, Bruno Walter idr.

Na koncertu je že pomembno, kako pride koncertant na oder, kako se »pogodi« z instrumentom in publiko. Tudi virtuozni so nedvomno karizmatične umetniške osebnosti, med violinisti so takšni: Zlatko Baloković, Misha Elman, Jasha Heifetz, Leonid Kogan, Fritz Kreisler, Ján Kubelik, Yehudi Menuhin, David Ojstrah, Itzhak Perlman, Miha Pogačnik, Isaac Stern, Henryk Szeyng...; med pianisti: Géza Anda, Claudio Arrau, Vladimir Aškenazi, Aci Bertonec, Van Cliburn, Emil Gilels, Vladimir Horowitz, Ivo Pogorelič, Svjatoslav Rihter, Arthur Rubinstein, Dubravka Tomšič; med čelisti Pablo Casals, Antonio Janigro, Vladimir Kovačič, André Navarra, Matislav Rostropovič; flautistka Irena Grafenauer... Ob omembi vsakega imena se kar udre niz asociacij, saj sem bral življenjepis ali avtobiografije (Arthur Rubinstein) mnogih in več imenovanih, bil sem na njihovih koncertih, nekatere med njimi sem (s)poznal ali jih poznam osebno, bil sem na njihovih koncertih, gledal sem njihove tv oddaje ali filmske posnetke, imam njihove gramofonske plošče ali zgoščenke... - Nepozaben je nastop znamenitega violinista v mariborski Unionski dvorani – dvorano so poslušalci napolnili že pol ure pred koncertom, mali gospod pa je legel tam zadaj v neki pisarni na divan in se je delal bolnega, češ, ne more, treba bo odpovedati koncert, vse ga boli, glava itd.; organizatorke so bile preplašene, nihče si ni drznil kako ugovarjati, končno pa sem s prijateljem stopil k temu gospodu in ga pobaral, kaj da mu je, on pa – da bi rad pojedel sočno jabolko! »A imaš doma kaj jabolka?« sem živahno povprašal prijatelja, ki je samo pokimal, zdrvel po stopnicah navzdol, naročil taksi, se odpeljal domov po jabolka – mislim, da so mu jih prejšnji dan pripeljali ravno z dežele -, se vrnil, potlej pa je organizatorka svečano na lepem krožniku prinesla veliko rdeče jabolko in nož, da si ga gospod olupil, če bo treba..., in ko je pojedel jabolko, je bil spet zdrav in čil in kot iz škatlice; potlej sem sedel v prvi vrsti in sem videl violinista, kako je prišel zresnjeno na oder, ko pa je dvignil k vratu violino, se je nenadoma kakor karizmatično ves spremenil, preobrazil se je v nekega drugega človeka, opazil sem le, kako je kakor pomežiknil nekemu dekletu v tretji vrsti... - in začel igrati na violino božansko, da so nam solze prišle na oči... Rekel sem si, glasbeniki pa imajo svojo čud in sploh svojo karizmo in božji dar, da nam muzicirajo, pojejo, dirigirajo. Pravega glasbenika vedno spoznam, kako pride k svojemu glasbenemu instrumentu, tudi kako stoji ali kako sede... in v kakšni drži je.

Nikoli tudi ne pozabim brata Doréja Ogrizka, sodnika iz Maribora, ki je imel doma morda največjo skladovnico ali diskoteko in magnetofonske posnetke operne glasbe: nekoč sem poslušal pri gospodu Ogrizku kakšnih sedem ur operno glasbo nepretrgoma – in nisem bil niti najmanj utrujen, celo več, bil sem svež in izredno dobre volje, ko mi je predvajal znamenite [operne](#) melodije... Torej sem tudi posredno sodoživel in podoživel glasbeno karizmo zase. – In že zavoljo tega opernega navdušenca sem vedel, da opera ne more izumreti..., čeprav so ji napovedovali črno usodo glasbenega katafalka.

• Mar živimo med glasbo in tišinami?

Vladimir Gajšek: Svetovna glasba (vele)mest je dandanes hrup avtomobilov. Je drdravost podzemne železnice. Je drdranje vlakov. Je hrup letal in helikopterjev... V pristaniščih se oglašajo ladijske sirene. V ves ta hrup se v evropskih mestih oglašata tradicionalno zvonjenje zvonov.

Osebno me strašno moti sobotno opoldansko tuljenje siren – kakor da je vojna, kakor da je katastrofa. Kakšen primitivizem. Javno sem že pisal zoper to slušno negodnost, ko primitivec spusti zavijanje sirene nad ljudi kot kakšne tuleče pse, kot pse vojne. Še vedno. To je nepredstavljivo primeroma v Firencah ali v Vatikanu, tudi v Parizu ali Münchnu in Berlinu in Salzburgu ali na Dunaju...

V nekaterih slovenskih, zlasti obmejnih naseljih so organizirali javne protestne shode – zaradi nočnih tovornjakov, ki vznemirjajo s hrupom in brnenjem ljudi, da ne morejo zaspati..., saj tovornjaki hrumijo po cesti,

ki je speljana po sredi podeželskega mirnega naselja... Kako se potem giblje melodija srca znotraj ene same lestvice vrednot?

Ekologijo glasu bi bilo potrebno vpeljati v Sloveniji – zoper primitivizem razrednega sobotnega tuljenja siren.

Enako je s prednovoletnim »bombardiranjem« petard..., vse živali se takrat poskrijejo in kakor izginejo, domači psi in muce pa drgetajo od strahovnega šoka. Medtem pa mularija in drugi – tudi sredi mesta in v naselju in ob hišah – neznansko uživa ob pokanju. Samo da počti, da se razleti. Da udari.

In kako ropota rano zjutraj v tihoto snega stroj za odmetavanje snega, kako ropota, kako neznosno moti snežno in belo tišino...

Kako ropočejo in udarjajo gradbeni stroji, kadar gradijo kje v bližini – ali celo ko pod oknom izkopljejo jamo in je vsak delavnik od zore do mraka en sam hrup, eno samo hrumenje brez odmora, da si duša ne more spočiti. In tudi v takem okolju odraščajo mestni otroci.

Mislim, da bi se moral sodobni in od hrupa že utrujeni ali celo izčrpani človek naučiti, se privaditi tišini. Kako deluje primeroma – hostna tihota v vseh letnih časih in kako drugače ob urah dneva... Kako pomirjujoče deluje na človeka tudi morsko obrežje ali morje na čolnu, kako lepo deluje na človeka celo siloviti in šumni slap..., kako lepo žubori potoček, kako šumi v valovanju ali v miru okljukov reka... Kako sproščujoča in sproščena je tišina v gorah... In zvok je vse, kar se sliši v tonu, zvenu in šumu... - v hitrem, zmernem ali počasnem tempu...

Nenavaden pa je občutek v novogradnjah, kjer je hrupnoizolacijski material dvojno steklo: vidiš na primer, kako hrumijo zunaj avtomobili ali delovni stroji, pa jih zaradi okenskega stekla ne slišiš. Podobno je v knjižnici: skozi stekleno steno se ne sliši še tako hrupnega pogovora ali tuljenja ter kričanja. V zvočni izolaciji se skratka uresniči daljava, saj je brezodmevno.

Drugače je z zbujanjem na podeželju, ko se oglašča kvečjemu le živad v hlevu in ko zakikirika petelin in drugačna je zvezdnata tiha noč na vasi ali v kmečki hiši... drugačna v naravni tihoti, ko se zdi, da zapoje zarja: jutranja ali večerna zarja...

• Kakšno naj je razmerje med glasbo in naravo – in narobe?

Vladimir Gajšek: Ko se vprašam, kaj je v resnici narava, kako je z definicijo narave, večkrat kar obnemim, podobno je z glasbo. Nekatere pojme namreč sem sprejel kot samoumevne, toda že sem sprva pri fiziki, ki je osnova naravoslovja, če govorim o naravnih pojavih v fiziki, sicer pa sem pri akustiki. Toda glasbena umetnost je več kot naravni dej in akustika, čeprav je oboje hkrati, in več je tako, da seže globlje, ker seže v dušo, torej v osebo. Pobuda za razvoj medkulturnih povezav skozi tokove umetnosti kaže, da je zveza že tukaj med naravo in glasbo tako tesna, da se zdi skoraj neločljiva. In vendar vsak glasbeni instrument ali človeško pojoče grlo zahtevata celovitost narave in glasbe in narobe: kajti ne poje samo grlo in ne igra zgolj instrument, čeprav je oboje kot glasbilo ali pevski organ bistveno.

Stvar se zaplete še povrh, ko je glasbene drhtljaje mogoče zaznati osebno in družbeno med izvajalcem in poslušalcem celo kot *sinergijo med umetnostjo in poslovnim svetom*, pri čemer je poslovno orodje glasbeni instrument ali grlo oziroma naložba zvoka in glasu v sorazmerju do voditeljske funkcije v podjetju. Spet sem pri razmerju, kdo posluša in kdo je poslušan. Kdor je že zmlada hodil na klasične koncerte in v opero, je moral zaznati, vedeti, kam hodi, občuti pa, da ga je glasba pritegovala. Enako velja za plesno glasbo in ples.

• Ali ljudje vemo, čemu obiskujemo glasbene prireditve, koncerte, opero in balet, ples, mar vemo, da poslušamo filmsko glasbo...?

Vladimir Gajšek: Že ko se napravljamo na ples, tako fantje kot dekleta, tako možje kot žene, se oblečemo svečano za ples. Ples ob glasbi nas spravlja v življenjski ritem, spodbuja [evritmijo](#), izmenjuje telesno in vrtljivo podobo drugega ob sebi. Ob plesu je vedno z glasbo nujen dotik.

Saj veste, kako pravi pesem:

*Sem stara in betežna,
delat ne morem,
godci zagodejo,
plesat pa pojdem.*

Šele ko godci zagodejo, se nekaj spremeni tudi pri betežni in stari, da pojde plesat, da se pomladi in se oseba poživi. Tukaj vidim, kako glasba resnično oživlja duha in telo – primeroma prav s plesom. Različna glasba – različen ples: od menueta do četvorke, od fokstrota do twista, od pavane do tarantele, od poloneze do mazurke, od [bossa nove](#) do ča-ča-ča, od sambe do rumbe, od kóla do rokenrola, od čardaša do trepaka, od valčka do polke, od dunajskega valčka do tanga, od [boogie-woogieja](#) do hip hopa, od kazačoka do salonske glasbe in salonskih plesnih dvoran... Čustveni vzgib glasbe se nadaljuje v telesni plesni gib.

Zanimiva se mi zdi tudi ovržba slehernega rasizma in nacionalnega, verskega... predsodka prav z glasbo, pa tudi seveda s plesom. Ko je teoretik rasizma Gobineau hotel postaviti čezčloveške rase nad nižje, se je znašel vsaj v izvorni dilemi, ko je naletel na kulturna primitivna ljudstva: vedel je, da na primer ljudje v afriških ljudstvih čudovito lepo in ritmično kakor prirojeno plešejo ob bobnih in glasbilih, da so v plesni kulturi estetsko dovršeni in življenjsko visokokulturno razgibani, česar ni mogel pripisati arijski ali beli rasi... - in tukaj se mu je rasna kakor teorija, ki je spodbujala tudi fiziološke in psihološke predsodke, docela podrla.

Ko so nastopili s »plesom mečev« primeroma baletniki in baletnice iz Tbilisija, smo si ogledali ljudski ples ob gruzinski ljudski glasbi tudi v Sloveniji. V tem plesu in glasbi je bilo toliko živahno elementarnega, da smo uživali v glasbeno-plesni uprizoritvi. Enako uživamo, kadar slišimo in gledamo na primer slovenske ljudske plesne in poslušamo ljudsko glasbo. Pomislim na baletno glasbo in koreografijo: na Ravelov balet *Bolero*, na balet *Hrestač* in znamenito *Labodje jezero* Čajkovskega, na Osterčevo *Masko rdeče smrti*, na *Ognjeno ptico* in *Petruško* in *Igro s kartami* Stravinskega, na Ravelov *Valček* in *Don Kihota*, na *Slike z razstave* Musorgskega, na Debussyjevo *Favnovo popoldne*, na Bartókovega *Čudežnega mandarina*, na Delibesovo *Coppélio*, na Ukmarjevo *Lepo Vido*, na Pugnijevo *Esmeraldo*, na *Petra in volka* [Prokofjeva](#), na *Parado* Erica Satieja, na Adamovo *Giselle*... na Straussov balet *Na lepi modri Donavi*..., v slednjega je bil zaljubljen moj očka Avgust; *Parado* Erica Satieja sem videl na filmu... Baletna glasba je harmonična evritmija utelesitve.

Tudi orgle pri maši imajo podobno duševno-plesno funkcijo, ko se srce dviga k Bogu.

Osebno rad plešem in zapešem, to me vselej razgiba in sprosti. To se pravi, da nisem štorast, da uskladim ob glasbi (bio)ritem svojega telesa ob ženskem telesu, celo ko plešem sam, se rad razgibam. Glasba in ples - sta duševno zdravilo in šele začetek napredovanja v odnosih. V plesu je glasba kakor ljubezen, v glasbi je ples kakor zaljubljenost: večkrat tudi na slepo, torej predvsem čustveno razgibano. V glasbi in plesu se osebno učlovečujemo.

Ples ne sme biti dresura ob ritmični glasbi, saj plesni korak sprošča...

Tukaj se spomnim anekdote, kako je pisal celo Igor Stravinski (1882-1971, *Zgodba o vojaku*, *Mavra*, *Kralj Ojdip*) cirkuško glasbo za ples slonov. Sam sem že kot otrok užival v cirkusu, ko sem videl plesati cirkuške konje, cirkuške psičke, tjulne, tigre in leve, papige... - cirkuška pisano uniformirana godba pa je bila zame tudi pravo doživetje v posebnem prostoru... Če dojamem pobudo za razvoj medkulturnih povezav skozi tokove umetnosti tudi kot cirkuško umetnost, razigranost in akrobatsko živahnost, v glasbi uživam. - In ko skoči akrobat salto mortale, da ti zastane dih..., se oglasi tuš, trkanje bobna... kakor smrtno trkanje na dušo ali pričakovanje, kaj se bo zgodilo, če akrobat pade z višine na tla in se razbije... - ko pa skoči na trapez, udarita boben in činela zmagoslavni finale, srečen doskok, vse na višini trapeza, tudi nad mrežo.

• In kako je z glasbeno avantgardnimi poskusi?

Vladimir Gajšek: Menda sem – prvi in edini – prevedel odlomek pogovora z J. Cagom, z eno od vidnejših oseb ameriškega glasbenega življenja (v Parizu je študiral kompozicijo – R. Ruhig, A. Weiss, H. Covell, A. Schönberg; predaval je na številnih glasbenih ustanovah v ZDA, od leta 1956 do 1960 pa na New School v New Yorku, kjer je tudi stalno živel; sodeloval je na številnih glasbenih festivalih glasbene avantgarde v ZDA in Evropi) o

komunikaciji: John Cage je bil glasbenik, ki je prišel tudi k nam... - menda nabirat molčljive in tihe gobe, in celo v tem je verjetno videl in slišal glasbeno udejanitev. V tem intervjuju Komunikacija III. se je John Cage samospraševal: »Kaj je muzikalnejše, tovornjak, ki pelje mimo tovarne, ali tovornjak, ki pelje mimo glasbene šole?/ So ljudje v glasbeni šoli muzikalni, oni zunaj pa nemuzikalni?/ Ko bi oni znotraj ne slišali dobro, bi mar to kaj spremenilo moje vprašanje?/ Veste, na kaj mislim, ko govorim - v šoli?/ So zvoki zgolj zvoki, ali pa so Beethoven?/ Ljudje niso zvoki, kajne?« (prevod: V. Gajšek).

• In kako je bilo s slovenskim novim glasbenim trenutkom?

Vladimir Gajšek: Vsako, tudi vodjevsko poslušanje, naj bo ljubeznivo in človeku naklonjeno, saj verjetno človek živi med nenehno menjavo tišine in zvokov, tudi med glasovi narave in ljudi. Janko Jezovšek & Silvio Foretić: skladba za rog in svečo, bil sem na premieri v Zagrebu, na študentskih gledaliških srečanjih... In Maks Strmčnik – kako je že deloval mladostnoavantgardno-glasbeno v Mariboru...

Ob podelitvi nagrade skladatelju Lojzetu Lebiču ob njegovem življenjskem jubileju sem tudi pomislil – kako je tudi sodobna glasba večno mlada! Vodilnih slovenskih glasbenikov ne bom navajal, jih je preveč...

• Ali smo se že navadili hrupa in se odvadili glasbe?

Vladimir Gajšek: Ko prižgem računalnik: šumota, pobrneva... Oglašča se mobilni telefon, oglašča se dlančnik. Zaradi mobilnega telefoniranja so namestili opozorila ali prilepili nalepke s prečrtanim mobilnim telefonom: od cerkve do knjižnice in bolnišnice... Vsakodnevno se nam oglašajo gospodinjski aparati doma... Živimo v pritajenem hrupu civiliziranega vsakodnevnja, kakor da se ne znamo več zbrati.

Čustveno nabijanje s hrupom doseže vrhunec na javnih popevkarskih inscenacijah, kjer so postavljeni megazvočniki spredaj, zadaj in naokoli, da se stereo tresljaji zarinejo v trebuh in prešinejo vse telo. Tovrstna zabavna glasba je seveda natanko preračunana v svoji glasnosti in ritmu: udarja tako, kakor bije srce dojenčka ali kakor bije srce zarodka v materinem trebuhu, torej v nekakšni popolnoma plavajoči varnosti. Odtod znane ekstaze – že na ansambelskih turnejah Beatlesov, le za primer.

Dandanes že v vsakem »kafiču« ali bifeju, v vsaki gostilni vrtijo tudi vsiljivo glasbo, tudi narodnozabavne južnjaške cigumiguje... Ko grem v podhodu ljubljanske železniške postaje mimo burekarn in jugoslovenskih bifejev, včasih udarijo vame cigumigasti zvoki južnih narodnih zabavnjakov: Avsenikov ali Slaka ne slišim nikoli. Kot da sem v kakšni orientalski deželici muslimanskega »fundamentalizma«, pa sem vendar v baročni in Plečnikovi in Ravnikarjevi Ljubljani... Tudi v nekaterih restavracijah ali gostilniških jedilnicah in obednicah »spuščaj« vsiljivo in hrupno glasbo – za dober tek? Vse to je tako rekoč moteča uglasbitev in oglaševanje.

Tudi ni tv oddaje ali filma – brez glasbene podlage in spremljave. Včasih po stanovanjih kar grmi od televizijskih zvokov.

Drugo spet so »žuri« in »žuriranja«, primeroma v študentskih domovih, ko se poha in pijančuje, medtem ko je »seksualna revolucija« že mimo vsaj 40 in več let... Tudi po stanovanjih mladina »žurira« z bučnimi glasbenimi vložki in s popevkarstvom ter z razsajanjem..., in se reče, da rušijo mir in pokoj sosedom ali javni red... - do kdaj že?

Včasih spet sosedje navrtavajo stene, da sveder svedra kakor naravnost v glavo, zlasti ob nedeljah – že v jutranjih urah ali predpoldne, včasih se nenadoma zavrta svedranje s hrupnim svedranjem tudi popoldne ali zvečer, da človeka vrže sosedsko iz tira...

Sodobni človek skratka živi skoro v nenehljivem hrupu. Zato si mora vzeti čas za klasično glasbo, za odmor od Bacha do Bartoka in naprej... Po tišino grem na koncert klasične glasbe ali v opero...

V koncertnih dvoranah so stene lesene. Ko smo brali v novem splitskem armadnem domu, smo prišli v čudovito leseno opaženo dvorano, kjer so prirejali tudi koncerte: arhitekt si je privoščil in je uredil resnično lep koncertni prostor. Podobno je tudi v dvorani Slovenske filharmonije in v vseh svetovnih filharmonijah, sicer pa v radijskih snemalnih studiih.

Lahko bi kaj rekel o opernem petju, o poznanstvih.... Emil Baronik, Zorica Fingušt, Karli Arhar, Alenka Pintarič...

Operni zbor naj bi bolje pel, medtem ko so včasih skakali, psihološko kimali, preiravali z igro, kakor da hočejo nadkriliti petje...

Lahko bi tudi rekel, da je imel Richard Wagner – vodjevski kompleks.

• **Ste morebiti zaskrbljeni zaradi glasbenega izročanja mladim?**

Vladimir Gajšek: Niti nisem zaskrbljen in ne razočaran ob vednosti, da na Slovenskem glasba in petje res veliko pomenita, namreč že v ljubiteljsko prikupnem in masovnokulturnem smislu kulturnoumetniškega udejstvovanja: od kozolca, senika in gasilskega vaškega doma do mestnih glasbenih prireditev. Saj imamo na Slovenskem čez 1000 pevskih zborov, čez 100 godb na pihala, vrsto ansamblov domače ali narodnozabavne glasbe, vrsto popevk in popevkarskih festivalov, tako da bi bil »klasični kič« v narejenosti morda odveč, če ne bi mladina in zlasti mladina čutila potrebe po dobri glasbi, čeprav jo mnogi tudi zavajajo, največkrat le iz komercialnih razlogov muskontarske glajhšaltunge. Slovenci smo naposled že v 20. stoletju postali bolj znani z Avseniki in Slovenskim oktetom in s pevskimi zbori kot pa s kakimi političnimi govori in govorancami ali s partizanskimi marši. Glasbenovzgojni predmet obstaja sicer že programsko v slovenski in evropski osnovni šoli...

In že tukaj pogledam v starševski notesnik za dijake: »...četrtek, ob 18h (do 21h - z dovoljenjem staršev do 22h) bo obvezna udeležba glasbene prireditve (koncerta) na prostem - Kavarna pločnik (Prešernov trg, Ljubljana). Če bo dež, prireditev odpade...«, sicer pa pregled glasbenih obdobij za gimnazijo v 52 + 18 urah = skupno 70 urah glasbenovzgojnega gimnazijskega spoznavanja zajema obdobja: - renesansa (15. st - 16. st.) - Gallus; - barok (16. st - 1750) - [Bach](#), Händel; klasicizem (1740 - 1820) - Haydn, Mozart, Beethoven; - romantika (19. st) - Schumann, Čajkovski, Verdi, Wagner, Chopin, Mendelsson, Schubert; glasbena umetnost 20.ega stoletja. Povedati je potrebno, da so odpravljeni kajpak gimnazijski in srednješolski pevski zbori že od časov usmerjenega izobraževanja in »skupnih jeder« naprej, tako da slovenski gimnazijci ne bi znali zapeti niti več kake slovenske ljudske pesmi ali priredbe... Vendar gimnazijska ocena pri predmetu »glasbena vzgoja« velja enako kot slovenski jezik, angleški, nemški, francoski jezik ali matematika... ter sooblikuje splošno oziroma zaključno oceno v gimnazijskem spričevalu.

Ko sem gledal in poslušal s sinom Vidom vse glasbenovzgojne oddaje »strica« Leonarda Bernsteina iz njujorške Carnegie Hall, sva neskončno uživala v animaciji koncertnih nastopov in v predstavitvi glasbenih mojstrov in za mlado občinstvo. Prav tako sva uživala s sinom Vidom ob tujih oddajah o Karlu Böhmu ali o Herbertu von Karajanu idr., tudi o življenju Marie Callas in drugih opernih pevcev in pevk. Tudi Yehudi Menuhin je imel televizijske čudovite oddaje o glasbi...

V šoli se seznanijo s pojmi s področja glasbe, kot so v glasbeni umetnosti: - višina, - melodija, - trajanje, ritem in metrum; tempo: - počasni tempi: - Largo, Adagio, Grave; - zmerni tempi - Andante, Moderato, Allegretto; - hitri tempi: - Allegro, Vivace, Presto; oblika; glasnost; dinamika - f (forte - glasno), mf (mezzoforte - srednje glasno), mp (mezzopiano - srednje tiho), p (piano - tiho); barva glasbe je odvisna od alikvotnih tonov (tukaj ne gre za sinestezijo)...

• **Ali so torej poslovneži, bančniki, politiki, družbeno funkcionalni ljudje – tudi nevarni?**

Vladimir Gajšek: Na to vprašanje odgovorim s problematizacijo denarja oziroma vam postrežem z odgovorom, kdaj je denar slab (pa ne mislim na inflacijo ali na brezvredni denar, ki ga tiskajo primeroma v vojnih časih). Potrebno je vedeti, kdo ali kaj sploh producira denar – to so samo nacionalne banke. Če se uporablja talent, tudi poslovni talent kupčevanja za pozitivne energije in narobe, če pozitivne življenjske energije porabljamo za uravnavo in razvoj sposobnosti, tedaj pride gotovo do ravnovesja med materialnimi možnostmi in življenjem. Kdor ima denar in je bogat, je tudi stimuliran, da kaj stori in postori, v resnici pa napeljuje tudi druge k produkciji dobrin. Za denar je dandanes mogoče tudi kupiti skoro vse: kdor si dela iluzije, da temu ni tako ali se prepričuje, da bi bilo mogoče vztrajati v produkciji siromaštva, se mora sprijazniti s to sebilastno iluzijo, medtem

ko v resnici bogastvo pospešuje gospodarsko rast in se širi. Tukaj gre za kupno moč prebivalstva in njegovo izobraženost ter delovno usposobljenost v razmerah informacijsko komunikacijskih tehnologij. V [bogastvu](#) moramo prepoznati, kaj je potrebno storiti, kako napredovati, kaj v resnici ekonomsko propagiramo, tudi oglašujemo... – skratka, potrebno si je nenehno pridobivati kritične informacije in jih s pridom tudi uporabiti. Toda kaj storimo z informacijami, da so uporabne, je vprašanje celotne gospodarske rasti in bogatenja narodov. Za posamičnika pa velja, da se bogat človek ne ustavi samo v svojem premoženju, ampak deluje tvorno, da piše knjige, izobražuje, sodeluje... podoba novih kapitalistov je povsem drugačna od nekdanjih »socialističnih« predstav.

Opazil sem, da na eni strani primeroma japiji hlepijo le po hitrem in čimprejšnjem dobičku, za kar vlagajo svoje sposobnosti, po drugi strani pa se spet postavlja vprašanje, kako je – tudi ekonomsko – znanje uporabno, še zlasti v novih pogojih trženja. Na eni strani še vedno obstajajo odnosi socialističnega korporativizma ali kolektivizma, na drugi pa novi, tudi regionalno spodbudni pogoji poslovanja in novega, informacijsko pogojenega trženja, v katerega se vključujejo zlasti mladi ekonomisti. Viri za lastno življenjsko rast družb, narodov, a tudi posamičnikov morajo spadati med pomembne stvari.

• Se mar ne dotikate tukaj pravzaprav dobičkonosnosti?

Vladimir Gajšek: Seveda gre tudi za ekonomizacijo življenja, za pravilno razporejanje življenjskih sredstev. Podjetje in dobiček sta danes v so/razmerju kot denar in porabništvo, kar velja za večino današnjih ljudi in je kakor zakon. Cilj v sodobnih gospodarskih sistemih ni samo več dobička, ampak tudi več in bolje zaposlenih: torej odprava brezposelnosti.

Dobiček je pridobitvi večjega deleža premoženjskih sorazmerij v napredovanju, ko je važno imeti, ne le biti: zato je v poslovanju profit vedno sprejemljiv in sprejet obenem, tudi je poslovanje s trženjem vred uresničeno, če profit uživamo in uživamo z njim, obenem nam dobiček ponuja življenjsko raznovrstne izbire, nam postavlja cilje in sprejemljivost smiselnih rešitev, nam skratka ponuja zadovoljstvo ter omogoča širjenje informacijske in proizvodne tehnologije. To se kaže tudi na ekonomskem področju državnoladnih gospodarskih politik, kadar lahko dobiček omogoča razkošje in ponuja demokratične možnosti vsem. Toda šele osebna odgovornost pripomore, da se z lastnimi odgovornimi odločitvami sploh uresničeno in dejansko poslovno sposobni odločamo za dobiček in sploh začnemo z dobičkonosnimi posli.

V biznis je potrebno potemtakem vlagati, saj so naložbe pravzaprav instrument za družbeno delitev ali tudi za nedelitev dobičkov in dobrin. To velja enako za družino kot za nacionalno ekonomijo.

Ljudje pač dobro vedo, da je denar tudi dandanes sredstvo blaginje in sreče. Denar je namenjen – nakupovanju. In to v sistemu, kjer vse kupuje in se tudi vse prodaja...

• Kje in kako redijo dobički?

Vladimir Gajšek: Mnenje, da je mogoče ekonomske sisteme na področju dobičkov kolonizirati, verjetno ni zmotno. Sam vidim uresničenje gospodarstva kot dobiček tudi v gospodarskem metabolizmu držav, ki bodo več vlagale v ekologijo, torej v interdisciplinarnost v koncepcijah gospodarskih in državnih politik: gre torej za vlaganje v naravne in družbene razmere ter v spreminjanje človekovega in naravnega okolja, kjer se odpirajo tudi gotovo določni problemi, kot so: voda, hrana, energija, bivalni prostor, prenaseljenost v bedi, tudi onesnaževanje in zastrupljanje okolja, izumiranje rastlinskih in ogrožanje živalskih vrst, tukaj gre za celovitost bioloških, kemijskih in fizikalnih, geoloških in geografskih, socioloških in zlasti ekonomskih področij v planetarni civilizaciji, ob visoki in razvijajoči se tehnologiji ter ob položaju dobičkonosnosti. Ljudje prav z dobičkom ne bi smeli pozabiti, da živimo na tej edini Zemlji. V kompleksni in povezovalni vlogi ekologije in dobičkonosnosti se odkriva posebni interes ne le v okoljevarstvenem smislu, ampak tudi v humani ekologiji. Okoljska politika, ki sega sicer tudi sožitje človeka z naravnejstvenim okoljem, rekonponira družbeno skupnost.

In kar zadeva ekonomsko ali premoženjsko pridobitev v gospodarski rasti, je potrebno kombinirati telesa – z denarjem ali s kapitalom. Človeški organizem in dobiček morata biti vsekakor v ravnovesju.

• **Torej smo spet pri denarju in kapitalu, ko gre za dobičke? Je tudi umetnost dobiček?**

Vladimir Gajšek: Prav gotovo gre za pomen vrednega denarja, ko gre za kapitalizacijo družb ali posameznikov ter za ravnovesje med dobički in denarjem. To se kaže sicer v več parametrih: – zaposleni smo najprej dobičkonosno in pridobitveno zato, da si zaslužimo denar za življenje in hrano in streho nad glavo; – nadalje obstaja tudi darilni denar: denar delimo v družini z drugimi družinskimi člani, saj delamo tudi za lastne otroke in družinske člane, lahko pa denar podarjamo družinam v stiski, ljudem v bolezni, bolnišnicam, dobrotelnim organizacijam, šolam, društvom, sponzoriramo in delujemo donatorsko...; – obstaja tudi porabniški denar, ki ga vsakodnevno in ob drugih nakupih porabljamo za potrošnjo – saj ni denarja brez potrošnje in narobe, vsaka reč namreč nekaj stane; – tukaj je še naložbeni denar, ki naj upošteva načelo dobrega gospodarja, ko se nam že tradicionalno ponujajo poljski in kmetijski pridelki, ko nam dajejo dobiček gozdovi... Vse te oblike pridobitnega in dobičkonosnega denarništva so usmerjene v en sam cilj: biti bogatejši ali vsaj obogateti.

Posebej se kažejo taki odnosi primeroma v Evropski uniji pri razporeditvi kapitalskih sredstev med državami.

Še vedno obstajajo nedvomne razlike med bogatimi in revnimi, razlika med njimi pa ni le premoženjska, marveč zlasti v tem, da lahko bogati razpolagajo s sredstvi, medtem ko si siromašni tega ne morejo privoščiti – a razliko lahko presežejo z dobičkonosnimi in stvariteljskimi storitvami. Cilj preseganja bede je v usposabljanju za novo zaposlovanje in delo, ne pa v ohranjanju (vele)mestnih revnih četrti... Med zaposlenostjo in bedo obstaja podobno razmerje kot med dejavnim bogastvom in pasivno ali nezaposleno revščino.

Slovenski vladni gospodarski program že vključuje tržno logiko na mednarodni ravni. In tukaj opomnim, da je tudi umetnost dobiček. Ko gre za ustvarjalno ali poustvarjalno umetniško področje... vse do ohranjanje in varovanje kulturne in naravne dediščine, za obnovo starih stavb ali mestnih jeder. Kako se bodo v evropske – tudi bančne – projekte vključila skozi kulturne dejavnosti in umetništvo slovenska ministrstva ali vladni organi ter stroke, bo odvisno od njihove odzivne kulturnoekonomske fleksibilnosti. O tem sem pisal v objavljenem javnem pismu dr. Janezu Drnovške ob Pogovorih pri Predsedniku republike...

• **Skupaj boste predlagali na Pobudo za razvoj medkulturnih povezav skozi tokove umetnosti tudi tako imenovano Ljubljansko deklaracijo?**

Vladimir Gajšek: Violonist Miha Pogačnik je predlagal, da bi sprejeli v sodelavskem smislu pridobljenih izkušenj in spoznanj tudi Ljubljansko deklaracijo, ki naj bi bila seminarski povzetek idej, kakor so se izoblikovale v treh dneh. Ker so udeleženci iz umetniških okolij, iz gospodarskih, negospodarskih, šolskih ali vladnih organizacij izrazili v skupinah mnoge svoje raznovrstne poglede na sodelovanje med umetnostjo in družbenimi dejavnostmi, zlasti kot *Sinergijo med umetnostjo in poslovnim svetom*, je bil tak predlog tudi sprejemljiv in sprejet. Kolikor je namreč tekla beseda o [osebni rasti](#) in vztrajnosti v umetniških delih, tudi v glasbi, arhitekturi, likovnosti ali literaturi, kolikor sta bila umetništvo in biznis v sodelovanosti ustvarjalne konverzije ali kolikor so delovale izkušnje delitve dobrin na rešitev obstoječih dilem človeštva, se je pokazalo, da smo bili v modulskih skupinah pripravljeni tvorno med sabo sodelovati, primerjati skupne predloge in jih potem z vodji skupin predstaviti, naposled pa pokazati, da obstajajo poleg večšin v umetnosti tudi veččine vodenja kot umetnost vodenja...

Ker smo sodelovali v treh skupinah za interdisciplinarno izkušnjo drame - nastopa, giba - plesa in slikanja, obenem pa smo vsi poslušali violinista Pogačnika, je bilo udejanjanje modulov izraženo v skupni medsebojnosti. Junaške zgodbe in vodjevstvo – direktivnost – v kontekstu poslovanja so se celo zlile v filozofijo sinergije med umetnostjo in poslovnim svetom.

• **Ali ljudje sploh prisluhnejo vsemu, kar se dogaja pomembnega?**

Vladimir Gajšek: Ko smo prešli obdobje - vzhodnoblokovske in jugoslovanske presežene - tranzicije, se je očitno pokazalo, kdo koga sploh – ne – posluša. Zlasti za nas Slovence je značilno, da se sprva nekateri obnašajo samosebno vzvišeno, ignorantsko in z aroganco, saj nočejo slišati nikogar drugega kot same sebe ali svojo grupo, klan, kliko: temu se potem reče vasezaprto. Sam sem se vedno opredelil tako, da bi povprašal primeroma

avtomobiliste, ali ne bi raje imeli tranzicijskega titoizma kot zaostali in ekonomsko socialistični samoupravni osebki v lastni srečni bedi, ko bi bilo vse podružbljeno ali na stopnji primitivnih odnosov, podprto še s policijsko državo ter militarizmom; neverjetno je, kako brž bi izbliskali, da se odpovejo takemu ideologiziranemu nasilju.

Kdo je torej komu prisluhnil v totalitarni državi, vem tudi iz zaslišanj, ko sem bil klican vesekam... – in ostal bolj zaradi sreče na svobodi, toda pod najhujšimi pritiski. Vem, kako so me že takrat zasliševalci »poslušali« – saj so imeli vnaprej pripravljene moje odgovore oziroma bi moral verjetno zadostiti njihovi samovolji in krivosumnim lažem. Nadalje sem bil povabljen kakor na občinarski »razgovor« k socialnim delavkam, ki so bile tovarišice s tovarišicami v eni od najslabših šol – predmet pogovora naj bi bilo, da sem učil doma.

Odpri prostor pogovora se usmerja v poslušanje drugega. V govorici, ne le v govoru se dogaja Logos: tukaj pomislim na avstrijskega filozofa Ludwiga Wittgensteina, ki je menil, da so meje jezika meje sveta in je napisal [*Tractatus logico-philosophicus*](#)... Pomembno je, kaj se zgodi s samo rešitvijo problema, ki ga namreč prediskutiramo. Kajti velja: – kdor sliši, pozabi, kdor vidi, si zapomni, kdor pa stori, tudi izkusi, kajti izkušnja uči. Torej kakor rečeno – storjeno. Tako pa ni samo v besedovanju, marveč gotovo tudi v glasbi, tudi v likovnih umetnostih... Tudi v glasbi se utelešajo koncepti svetov.

Tudi v skupinah, kjer prisluhnemo drug drugemu in se drug z drugim pogovarjamo, kjer je včasih celo težko, se vendarle vprašam tudi osebno, kaj pričakujejo od mene. Dober vodja, ki zna ali ume poslušati, mora biti storitveno v skupini angažiran: sleherna storitev pelje v angažma.

• Ali obstajajo tukaj antropološko ekonomske komponente?

Vladimir Gajšek: Človeško bitje je zanimivo, vsekdar zanimivo: čudo čudes pa je človek. Kdor ni človek osebno, začuti, da nekaj manjka: v okolju in samemu sebi. Iz tega umanjkljaja se gradi sicer osebnost vedno z drugimi, ki pa ne smejo postati orodje posamičnika ali njegov »korporativizem«. Psihosocialni vidik človeškega bitja je ujet v medsebojne odnose, oblikuje se z razumom in s srcem. Ob vprašanju zavesti je potrebno vedeti, kje sem lahko pripravljen, da lahko kdaj kaj storim, to pa zato, ker sem svoboden. Kjer ljudje ne morejo storiti zavestno, kričijo, bi rekel. Če in ko upoštevam prvo vrednoto francoske revolucije, svoboda – enakost – bratstvo, pridem do tistega moralnopolitičnega ideala, ki nedvomno velja tudi danes. Najprej moram biti svoboden, da se prosto odločim za enakost, šele enak med enakimi pa sem – tudi krščansko – brat z drugimi...

Antropološko ekonomske komponente so vedno socialne. Brez socialnosti ni politike, ni družine ne države, tudi ekonomije ni. Zato bi se morali ljudje prav izuriti v občutkih, da bi vedeli, kaj se je zgodilo in kaj bodo morali na podlagi tega spoznanja resnično storiti. Tukaj bi omenil v političnem smislu še pozitivno svobodo, ki je svoboda za nekaj, ter negativno svobodo, ki se kaže v svobodi od nečesa. V premagovanju življenjskih ovir in pritiskov ter ob raznovrstnih sprotih odporih je potrebno poznati tudi zunanje omejitve, ki mi sicer tolikokrat lahko nasprotujejo v umetniškem poklicu ali so me celo v osebni umetnosti onemogočale. Spet v skupini se tukaj odpira pozitivna svoboda, ki vsebinsko zapolnjuje prazne prostore negativne svobode. Ali pa bodo o svobodi poročali tisk in mediji, je že drugo vprašanje, ki se nanaša tudi na svobodo obveščanja... V resnici ni svobodnega državljana brez osebne avtonomije, ni pravega sodelovanja, ki bi bilo vredno zaupanja, kjer ne bi bilo državljanske – tudi civilne – pobude. – Tudi enakost uvidevam po ameriški Deklaraciji o neodvisnosti iz leta 1776, ki poudarja, da so vsi ljudje ustvarjeni enaki, nadalje so se deklarativno izrekle vse dosedanje javne deklaracije za enakost.

In sem že pri ekonomski enakosti ljudi in skupin, ko si mednarodni dejavniki odločno prizadevajo, da bi se razlike med ljudmi v gospodarskem in premoženjskem obsegu zmanjševale ali da bi jih odpravili. Šele učinkovito sodelovanje, ki koristi revnim in bogatim, je ekonomsko nedvomno – tudi postmoderno v 21. stoletju – upravičeno. Zato naj bi zlasti razvite države in družbe sprejemale take ekonomske, produkcijske, šolsko-izobraževalne, socialne, tehnološke in druge programe, ki zagotavljajo skupni razvoj človeštva v enakosti, torej tudi tam, kjer prevladuje še zaenkrat pomanjkanje: prav tukaj je pomembna solidarnost in pomoč, toda na utemeljitvi medsebojne človeške enakosti.

Ljubljanska deklaracija bi lahko izrazila v sinergiji med poslovnostjo in umetnostmi prav svobodo in enakost.

• **Kako ste doživljali predstavitev *V iskanju smisla – Osebna rast in trajnostni razvoj v Beethovenovih sonatah*, kar sta uglaseno »zaigrala« Miha Pogačnik (violina) in Diana Baker (klavir)?**

Vladimir Gajšek: Že na tej modulskih vajah sem se zaljubil v virtuosno igro in doživeto klavirsko spremljavo Diane Baker, sicer iz Sydneya v Avstraliji doma, ki je tam dokončala študij klavirja na Državnem konzervatoriju, podiplomski študij pa nadaljevala v Moskvi, New Yorku in Ženevi pri največjih svetovnih pianistih; Diana Baker je prejela na konzervatoriju v Ženevi leta 1987 nagrado Prix de Virtuosité, zlato medaljo na San Bartolomeo International Chamber Music Competition in leta 1988 prvo na mednarodnem tekmovanju v Rimu. Nadalje je pianistka Diana Baker koncertirala na turneji po Italiji in evropskih mestih za različne tv nacionalke z nacionalnimi orkestri ter je sodelovala tudi z velikimi dirigenti, kot so primeroma Edo de Waart, Armin Jordan, Carlo Rizzi, Michel Plassen, Horst Stein idr. Od leta 1995 sodeluje tvorno z violinistom Miho Pogačnikom na poletnih festivalih na gradu Borl v Sloveniji, sicer pa tudi v Mehiki, ZDA in po Evropi. Ko sem gledal in poslušal Diano Baker, sem se spet zaljubil v glasbo in tudi v klavir, v osebnostni izraz klavirske igre in v tisto spontanost, ki se je umetniško ne da naučiti. Diana Baker me je osrečila z igranjem na klavir, spremljala je violinista Miho Pogačnika docela uglaseno in čustveno tako intenzivno, da sem ji prisluhnil s srcem. Tako me je predstavitev *V iskanju smisla – Osebna rast in trajnostni razvoj v Beethovenovih sonatah* docela navdušila in me res napolnila s čustveno obogatim smislom, ki poteka tudi v glasbi, zlasti v [Beethovenovi](#) glasbi, sicer pa v vsej dunajski glasbeni klasiki.

Ob igranju na klavir Diane Baker sem se spomnil na svoj prvi literarni televizijski nastop, ko je po plejbeku brala moje pesmi gledališka igralka Štefka Drolc, tv režiser Marjan Stare me je postavil ob koncertni klavir, na katerega je igral kot spremljavo klasične skladbe pianist Acie Bertoncej... – nekako »umetniško« sem moral stati kot pesnik ob koncertnem klavirju, da se je kamera sprehajala po mojem avtorsko mladem obrazu... Z Acijem Bertoncejem sva se spoprijateljila, saj je bil kot pianist virtuos umetniško izobražen človek – in je razumel tudi navdih ter umetniško sporočilo ali poetiko v pesniških besedilih. Tokrat me je ob izvrstni in dovršeni ter izraziti, izrazno živi pianistki Diani Baker obšel tisti zanesljivi občutek sreče, ki se nikoli ne vsiljuje, ampak navzočuje v svoji naravni umetniško posredovalni danosti in pravilno harmonični dognanosti vsega človeškega bitja. Skladbe za violino so zaživele v klavirski spremljavi virtuosne Diane Baker.

• **In kako ste poslušali violinsko koncertiranje Mihe Pogačnika, ki se ukvarja s psihosocialnim odnosom glasbe do človekove duše?**

Vladimir Gajšek: Miha Pogačnik kot mednarodni koncertni violinist, ki je študiral tudi pri virtuozu Igorju Ozimu v Nemčiji, je tokrat znova pokazal pobudo za razvoj medkulturnih povezav skozi tokove umetnosti, cepljeno še na socialnoekonomsko občutljivost poslušalstva.

V sorazmerju sebstva do glasbe se uresničuje tista kartarktična vloga sleherne glasbeno-zvočne drhtljive »drame«, ki živi v človekovi duši. To je zaznal primeroma že Friedrich Nietzsche, ko je napisal *Rojstvo tragedije iz duha glasbe*. Violinist je pričaral z Beethovenovimi sonatami tisto pogačnikovsko prijazno in natanko zaigrano ozračje, ko se igra spremeni v dognano virtuosno zaresnost: v klavirski spremljavi Bakerjeve je violina še bolj zaživel.

Slovinci imamo sicer odlično glasbeno tradicijo, začeni že v ljudski pesmi. Skozi zgodovino glasbe na Slovenskem se izraža gotovo naša samobitnost, podobno kot v drugih umetnostih. Že Jakobus Gallus je dokaz, da smo spadali Slovenci v evropsko skupnost umetniško razvitih narodov. Tako imenovano mrvljenje umetniške ali celo glasbene zgodovine odpravlja sinergijo med umetnostmi in slovensko podjetnostjo, med umetniki in družbeno priznanostjo. Izredno zanimivo se mi kaže, da si violinist Miha Pogačnik kot poustvarjalec prizadeva za širjenje glasbene kulture in za mednarodno vlogo visoke ali klasične glasbene umetnosti, tokrat od starega Bacha do modernega Bele Bartoka, kamor vključuje 56 velikih skladb evropske glasbe za violino, predvidoma v času od januarja do septembra letos.

Tokrat smo slišali v treh dneh Beethovenove skladbe, zlasti sonate: - Sonata za violino in klavir, Op. 24, *Pomladna*, po kateri sem naslikal istoimenski akvarel; Koncert za violino in orkester, Op. 61; - Sonata za violino

in klavir, Op. 12, št. 1; Sonata za violino in klavir, Op. 12, št. 3; Sonata za violino in klavir, Op. 23, št. 1; Sonata za violino in klavir, Op. 47, *Kreutzerjeva*; - Sonata za violino in klavir, Op. 12, št. 2; Sonata za violino in klavir, Op. 30, št. 1; - Sonata za violino in klavir, Op. 30, št. 2; Sonata za violino in klavir, Op. 30, št. 3; Sonata za violino in klavir, Op. 96. V 10-ih zaigranih skladbah sta violinist Miha Pogačnik in pianistka Diana Baker pričarala resnično visoko in pretanjeno, komunikabilno glasbeno doživetje. Beethovenove skladbe so izzvenele v posluhu estetsko glasbeno in poustvarjalno v tisti lepi popolnosti, ki človeka navdušuje in mu daje domišljijski polet za ustvarjalnost, saj glasba spodbuja naposled tudi ustvarjalno voljo. Ob Beethovenovi klasiki se ovemo obenem, da smo resnično Evropejci.

Tudi bilten *Od Bacha do Bartoka*, ki predstavlja violinista Miho Pogačnika in pianistko Diano Baker v njuni poustvarjalni virtuoznosti, predstavlja Beethovno vlogo v kratkem takole: »V prvi polovici 19. stoletja je nastalo večje število sonat za enoglasne in melodične instrumente, notirano na dveh črtovjih. Zgornje črtovje je pripadalo melodičnemu instrumentu (violina, violončelo, flavta, oboa), spodnje pa spremljavi, ki je bila v podrejenem položaju.« Omenjeno je, da so take Haendlove sonate, pa tudi številne Bachove. In »V drugi polovici 18. stoletja pa se je to razmerje obrnilo, čembalo (oz. pozneje klavir) je postal znotraj omenjenega partnerstva prevladujoči dejavnik, vloga violine pa se je skrčila zgolj na spremljavo.« Tukaj je omenjeno biltensko mnenje, da izpričujejo primeroma Mozartove zgodnje sonate prav to načelo, vendar da opazamo v njegovih poznejših sonatah poskus vse večje izenačitve med instrumentoma. Nadalje bilten pojasnjuje: »Proces, v katerem se sonata s spremljavo violine postopoma preobraža v sonato za violino in klavir, je zlasti navzoč v desetih sonatah Ludwiga van Beethovna za omenjeno zasedbo. Nastajale so v obdobju petnajstih let, od leta 1797 do 1812. Zadnja letnica hkrati sovпада z zaključkom skladateljevega drugega ustvarjalnega obdobja, v katerem je nastalo med drugim tudi osem simfonij. Predvsem v *Kreutzerjevi* in *Pomladni sonati* se kaže brezmejna in večstranska skladateljeva genialnost.« Na poustvarjalcih in poustvarjalkah v glasbi pa je, da skladbe in skladatelje večno oživljajo, kajpak tudi v dobi elektronske glasbe in elektronske zvočnosti.

Sicer berem v *Enciklopediji glasbe* (Didakta, Radovljica, 2004) o klasicistu in revolucionarju Beethovnu, da je Ludwig van Beethoven (1770-1827) v svoji komaj tri desetletja trajajoči ustvarjalni življenjski dobi spremenil skoraj vse zvrsti, s katerimi se je ukvarjal – simfonijo, godalni kvartet, klavirski koncert in klavirsko sonato -, do neprepoznavnosti pri svojih sodobnikih; Beethoven je bil, kot je navedeno, tudi občudovalec [Napoleona Bonaparteja](#), kateremu je izvirno posvetil Simfonijo št. 3 v ES-duru, opus 55, *Eroico* – intitulata *Buonaparte*, torej da je bil tudi kakor zavesten revolucionar, čigar novosti niso doumevali niti 100 let po njegovi smrti: »Prvotno lahko klavirsko sonato (kot sta jo razvila Haydn in Mozart) je spremenil v dostikrat skoraj grozljivo resno zvrst. Zadnjih pet Beethovnovih sonat spada v njegovo 'zadnje obdobje', ko so oblikovani eksperimenti, ki so do takrat šokirali njegovo občinstvo, prešli na še bolj tvegano področje. Njegova Sonata v B-duru, opus 106, 'Hammerklavier', je v štirih stavkih, kar je v nasprotju z običajnimi tremi. Konča se s tridelno fugo, ki je bila označena kot neprimerna za igranje, ko je bila napisana. Eden izmed običajno krajših delov konvencionalne sonate, kratek stavek, traja skoraj 25 minut, kar je skoraj polovica trajanja sonate. Doseže globoko umirjenost, ki je čudovita in srhljiva hkrati. Sonata dobi monumentalne razsežnosti simfonije, izvajalca prisili v nezasiščane napore, poslušalca pa popelje na izčrpavajoče 'duhovno potovanje' - vse to se ponavlja v poznih Beethovnovih delih.« (ibid., 263. str.). Sicer je violinist Miha Pogačnik živahno pojasnil pomen Beethovnovih sonat, posebej je »narisal« potek *Kreutzerjeve sonate*...

• **Kakšne naj so zveze med umetnostjo in poslovnimi sistemi? Je mogoče zamisel? uglasbiti in tako izvesti dober posel? V čem vidite smisel sinergije?**

Vladimir Gajšek: Tudi glasbene dejavnosti je potrebno med sabo povezati, jih sinergično navezati na kulturo ter na poslovni vodilni svet. Violinist Miha Pogačnik je v tem smislu programske zapisal: »*Dragi prijatelji Idriarta, spoštovani ustvarjalci na področju kulture, cenjeni partnerji iz poslovnega sveta! / V letu 2005 vas vabim na skupno popotovanje skozi 56 velikih skladb evropske glasbe za violino. Razlog za takšno zasnovano programa je nekoliko biografsko obarvan; ob 43. rojstnem dnevu sem v letu 1992 v 43 dneh v 43 katedralah odigral Bachove sonate za violino solo. V času od januarja do septembra 2005 pa vam želim po treh desetletjih interdisciplinarnega dela ob svojem 56. letu predstaviti, kako lahko skozi klasično glasbo podoživimo arhetipe človekove biografije - labirint*

rojstva, kriz in priložnosti za preobrat in razvoj. / *Ciklus koncertov pripravljam v sodelovanju s sponzorji-partnerji iz gospodarstva (Autocommerce, Nova Ljubljanska banka, Debitel, Manager, Mobitel, Podjetnik, Sava, Tipro) ter z IEDC-Poslovno šolo Bled. Na seminarjih bomo z udeleženci delavnic "Art and Business" (Umetnost in gospodarstvo) raziskovali univerzalni jezik ustvarjalnosti.*» in je še napovedal seminarje: »1. Prenos umetniške izkušnje v razvoj organizacij. Čustvena inteligenca, strategija izvajanja, kako nam lahko glasba in polifonično razmišljanje pomagata pri reševanju konfliktov (od 20. do 22. januarja, na Bledu in v Ljubljani). - 2. Herojska pot in trajnostni razvoj (od 17. do 19. februarja, v Ljubljani). - 3. Ženski princip v poslu in vodenju (od 14. do 16. aprila, v Ljubljani). - 4. Razvoj osebnosti in vodenje v elektronski dobi (od 26. do 28. maja v Ljubljani). - 5. Art & Business: iskanje evropske identitete (od 22. do 24. septembra, v Ljubljani).« Tokrat je tematika *Herojska pot in trajnostni razvoj* uskladila različne, a med sabo povezane module umetniške raznovrstne ustvarjalnosti z razlago klasične glasbe in hkratnimi predavanji o ustvarjalnem odnosu v poslovanju.

Od Borla do Bleda poteka zamisel Pobude za razvoj medkulturnih povezav skozi tokove umetnosti, da bi se uresničila volja do umetnosti tudi v 21. stoletju na Slovenskem.

Tukaj sem dokumentiral le nekaj pobud v skupni modularni izvedbi za razvoj medkulturnih povezav, vse pa skozi tokove umetnosti.

• **Kako je z glasbeno vzgojo, ki je neločljivi del umetniškega okusa? Smo kakorkoli zavezani prav temu okusu – in razvoju nadarjenosti?**

Vladimir Gajšek: Rekel sem si, ko bi učili in vzgajali petje in glasbo v šolah tako, kot počne v prizadevanju za pravilno in boljše poslušanje klasik violinist Miha Pogačnik, bi gotovo bila klasika bolj priljubljena med mladimi. V resnici lahko danes na zgoščenkah kupimo pravzaprav vso glasbeno klasiko v vrhunskih izvedbah – mediji si prizadevajo, da bi večne melodije ostale v ušesih in srcih človeštva. Tudi klavirska spremljava Diane Baker je tokrat sedla v dušo.

V času mladostništva sem pel v gimnazijskem pevskem zboru lirski tenor. Glasbo me je na mariborski klasični gimnaziji učil tudi kot izveden latinist profesor Bohinc, medtem ko sem pel pod dirigenti Ivom Pintaričem, Jožetom Gregorcem, Brankom Rajštrom. Čeprav je pri pouku glasbe zaradi profesorjeve dobročudnosti vladal včasih živžav in kaos, pa sem se v pevskem zboru strogo discipliniral, nobene vaje nisem zamudil in na vajo sem prišel vsakokrat vsaj 10 minut prej. Spoznal sem, da glasba skozi [petje](#) in muziciranje človeka duhovno disciplinira in ga čustveno sprošča.

Doma smo tudi že prej prepevali, seveda zlasti slovenske ljudske pesmi, pa tudi ponarodele, primeroma Slomškove pesmi. V bežigranskem župnijskem cerkvenem pevskem zboru pri Majdi Lampič ne pojem več, ker ne utegnem: s petjem pa je tako, da ga jemljem zavezujoče in obvezno disciplinirano. Vendar sem še vedno zavzet za ljudsko petje v župnijski Ciril-metodijski cerkvi za Bežigradom, ker je to petje preprosto in lepo... in takmašno razvedri duha.

Tukaj lahko nedvomno navežem tudi med drugimi slovenskimi pobudami za kulturo glasbe in poslušanja na vlogo violinista Mihe Pogačnika in pianistke Diane Baker, v programu prireditev leta 2003: »17. - 20. april - Pripravljalni sestaneček za mednarodni mladinski program; 18. - 21. maj - Seminar "Art of hosting learning" – "Umetnost učenja poslušanja"; 4. - 6. julij - Šola za pogled: "Seminar igre in govora", Igra kot spoznavanje, Pravljičice kot vir za sodobnost; 4. julij Predstava: Večer pravljič za otroke in odrasle; 5. - 12. julij - Mednarodni projekt Learning village; 8. julij - Plesna predstava "Dogodki gospe A", Plesna izba Maribor; 23. - 27. julij - Krog učenja dialoga; 2. - 13. avgust - Mednarodni mladinski program; 2. avgust - Plesna predstava "Konstrukt", Plesna izba Maribor; 9. - 10. avgust Šola za pogled; "Seminar risanja in filozofije", Vaje opazovanja in risanja, Filozofija; 9. - 14. avgust - Tečaj plesa (afriški, orientalski (trebušni), renesančni ples in flamenco); 16. - 18. avgust - "Kdo je Parzival?", program za odrasle; Dnevni program za otroke; 16. - 20. avgust - Likovna delavnica za mlade (risanje, slikanje, kiparjenje); 18. avgust Koncert klasične glasbe (Ana Josimovska, klavir); 19. - 21. avgust - Aktivno poslušanje glasbe - predavanja na temo "Glasbena logika kot logika srca" s ciklom večernih koncertov violinista Mihe Pogačnika in pianistke Diane Baker; 22. - 31. avgust - Kulturna karavana po 16. poldnevniku; 11. - 12. oktober - Šola za pogled: "Seminar umetnosti na primeru glasbe", Aktivno poslušanje in koncert; 17. - 18. oktober - Otroške

delavnice; 18. - 19. oktober Šola za pogled: "Seminar petja in poezije", Ljudsko petje in sodobnost, Resničnost poezije.» Šola v tem primeru ne pomeni tistih tovarišic in tovarišev, ki so v razredih največ kaznovali, namreč sposobne in nadarjene učence, da so ohranjali vistousmerjenost (glajhšaltungo), ampak pomeni prosto in disciplinirano šolo glasbenih ali pevskih talentov, da si otroci in mladostniki pridobijo v veselju do poslušanja glasbe globlji ali vsaj slogovno natančnejši posluš oziroma uvid.

Mladi smo se vzgajali na koncertih in v operi, kar je prešlo mimogrede v meso in kri. Ker spada glasbeni pouk ali petje med tako imenovane vzgojne šolske predmete, takega pouka tudi ne jemlje nihče preveč resno: v birokratsko začrtanih črtovjih osnovnošolskih in srednješolskih programov v izobraževalnem sistemu predstavlja potemtakem »petje« kot glasbeni pouk, ki se imenuje le še »glasbena vzgoja«, poskus naravnavanja mladih h klasični glasbi ter količjak vzgojo glasbenega okusa, da ne bi bili na uho prepuščeni zgolj ropotu medijsko muskontarske razkričanosti oziroma popevkarstvu...

In tukaj še omenim prijatelja Adriana Grizolda, ki me je pritegnil v Mariboru k organiziranju mnogih koncertov, od Moskovskega malega filharmoničnega orkestra ali tbilisijske operne hiše z baletno radoživostjo do subtilno nadarjenega in temperamentno izvirnega pianista Iva Pogoreliča, tekmovalnega dobitnika mnogih zlatih medalj, rednega gosta v svetovnih glasbenih središčih z avreolo mladeniškega izvajalskega genija... V »delavskem«, tolikokrat celo zaničevanem Mariboru sva poskušala organizirati po italijanskem vzoru z Grizoldom tudi obisk opernega festivala v Veroni, prav tako sva navduševala tehniško inteligenco in delavstvo za opero in opereto, kljub prenekaterim kompartijsko malomeščanskim ali razrednozavestnim mnenjem, da je »klasična glasba«, kaj šele »opera«, kaj šele »opereta« češ stvar reakcionarne »buržoazije«: oblasti na Slovenskem in v Jugoslaviji so si pač prizadevale, da bi imeli partizanske marše namesto klasičnih koncertov.

V glasbenovzgojnem pomenu je znan primer tudi s skladateljem in dirigentom Zvonimirjem Cigličem, ki je študiral [kompozicijo](#) pri L. M. Škerjancu, dirigiranje pri D. Švari in se izpopolnjeval pri L. Matačiću na salzburškem Mozarteumu..., ta je bil v služenju vojaškega roka tolikanj iskreno nepreviden, da je javno izjavil, kako da spadajo nemški skladatelji med vrhunske svetovne glasbenike, o čemer je bil verjetno tudi postromantično prepričan – komunistični titovski režim ga je zverinsko mučil in strpal v politični zapor... – Drugi tak primer zatiranja glasbenikov je zborovodja Slovenskega komornega zbora Mirko Cuderman, ki so ga v političnih zaporih – zaradi duhovniškega poklica – tudi zverinsko mučili, ga zasliševali z elektrošoki ipd., ga zaničevali in mu ubijali voljo do življenja, a ga je svet glasbe spet postavil na noge, saj je bil ustanovljen leta 1991 Slovenski komorni zbor: v okviru Vokalnega abonmaja ima zbor vsako leto šest a cappella ali vokalno-instrumentalnih koncertov, ki jih vodijo domači in tuji dirigenti, sicer pa poje zbor v sodelovanju s slovenskimi glasbenimi ustanovami na vokalno-instrumentalnih koncertih, ki jih prirejata Slovenska filharmonija in Simfoniki RTV Slovenija; Slovenski komorni zbor je gostoval po Sloveniji in tujini (Oglej, Čedad, Innsbruck, Budimpešta, Milano, Zagreb, Krems, Nürnberg, Varaždin, Salzburg, Itzehoe, Eutin, Amsterdam, Utrecht). Zborovodja Slovenskega komornega zbora Mirko Cuderman vodi ta zbor pod vodstvom glasbene muze in je resnično priljubljen...

Poseben primer slovenskih drobtinčenj na mrvici je nedvomno svetovno znana in priznana flavtistka in Slovenka leta Irena Grafenauer, Prešernova nagrajenka v letu 2005, ki je zbolela za levkemijo in tako opozorila nase: še kot otroka pa Irene niso sprejeli doma niti v pevski zbor, češ da je itak brez vsakega posluha, potem spet ni bila na Akademiji za glasbo v Ljubljani nikakor zaželena študentka, kot redno profesorico za glasbo so jo nato zavrnilo vsaj za polovični angažma na Akademiji za glasbo v Ljubljani in imeli pri tem kakor naravnost »nedoumljive« razloge določnega dela akademske stroke pri nas..., naposled ji je nekakšna žirija hotela in poskušala preprečiti, da bi v proslavno programski knjižici natisnila svoj govor ob podelitvi vélike Prešernove nagrade, zato so natisnili na koncu koncev to knjižico v neznatnem številu izvodov, slejkoprej zato, da se ne bi izvedelo... Ob vsem pa je imela že prej vrsto priznanih koncertov po Evropi, v ZDA, Južni Ameriki, na Japonskem, Novi Zelandiji, Avstraliji, igrala je najpomembnejša dela Prokofjeva, Nielsna, Iberta, Bernsteina idr., tudi je zmagovala na najzahtevnejših mednarodnih tekmovanjih - v Beogradu, Münchnu, Ženevi itd. ter posnela vrsto gramofonskih plošč; v državotvornem kulturnem priznanju je flavtistki Ireni Grafenauer v predsedniški palači v Ljubljani predsednik Republike Slovenije dr. Janez Drnovšek slovesno podelil 22. decembra 2003 najvišje državno odlikovanje, zlati častni znak svobode Republike Slovenije. – V obrazložitvi velike Prešernove nagrade, podeljene Ireni Grafenauer, je rečeno - Irena Grafenauer - za vrhunsko poustvarjalnost na področju glasbene

umetnosti: »Flavtistka Irena Grafenauer je umetnica velike kulture, v živem dialogu z najuglednejšimi današnjimi glasbenimi vrstniki, skladatelji, solisti, dirigenti in orkestri doma in po svetu. Odlikuje jo nezmotljiva virtuoznost, umetniška občutljivost, tehnična zanesljivost in osebni ustvarjalni zanos. Njen repertoar je zbir vse pomembne literature za flavto od klasicistov do sodobnikov, ki ji posvečajo svoja dela. Je gost najuglednejših festivalov po vseh celinah, plošče z njenimi izvedbami so del velikih založb, posnetki pa bogatijo radijske in televizijske postaje po vsem svetu. / Irena Grafenauer, Slovenka in svetovljanka, je že dolgo v ospredju na svetovnem glasbenem prizorišču.« Videti je, da se take slovenske zgodbe poniglavo nadaljujejo zaradi klanskih, ozkogrupnih in sebilastno enoumnih interesov, ki obvladujejo materializacijo umetniških del tako, da razvrednotijo njihovo duhovno ali naravno podlago.

S takimi problemi je opravil presežno violinist Miha Pogačnik, ki si je ambadorsko sam ustvaril pogoje za mednarodno in domače vzgojnoizobraževalno glasbeno delo, ko ga je povezal z menedžmentom... Ni naključje, da je fotografinja Petra Ružicková fotografirala violinista Miho Pogačnika, kako igra na violino ob zidu in med golim drevjem, v snegu pozimi...

Kadar smo že bili književniki na tujem, sem spregovoril v družbi tudi o glasbeni umetnosti in umetnikih. Posledica je bila primeroma nemško takšna: medtem ko so kolegi dobili le pivski vrček, sem jaz zraven dobil v dar še npr. koncerte Berliner Philharmoniker s Karajanom, seveda klasiko, najraje še Gustava Mahlerja... Mnogi med literati kakor da niso prav posebej glasbeno izobraženi in jih kakor posebej »resna glasba« niti ne zanima. Ampak dobro je prebrati [Doktorja Fausta](#) Thomasa Manna...

Kdor pozna tudi slovensko glasbo od srednjega veka naprej, pozna nedvomno tudi notranje uslišano slovensko identiteto, od stiškega samostana do cerkvene ljubljanske pevske šole. Danes je tukaj Pro musica viva... so J. Maticič, V. Globokar, U. Rojko, M. Strmčnik... In je APZ Tone Tomšič...

• **Še poznate kaj primerov podobnih onemogočanju umetništva na Slovenskem?**

Vladimir Gajšek: Kot zadnji, a še ne poslednji primer zavrnitve ali odbitosti je v glasbenem smislu mlad in sposoben dirigent, ki so ga v Ljubljani kljub visokim referencam, filharmonično odrezali.

O tem primeru sem pisal takole: Spodbuda za glas in dirigentsko palico (Intelyway, Podlistek, četrtek, 14. januarja 2005)

Spodbuda za glas in dirigentsko palico

Hvala ti, Tomaž Hribnik iz Preddvora za iskreno očetno pričevanje!

Očetje genijalnih ali vsaj nadpovprečnih otrok smo še posebej na udaru! Že bivšost tovarijskih osnovnošolskih in srednješolskih kanclijskih brezobzirnosti je uspešno razčlovečeno delovala tako hudobno, da smo bili mnogi primorani sami vzgajati, celo poučevati doma: pri tem se je čredna mentaliteta režala, češ, tukaj je vendar "zasebno šolanje", ki pa ga praktično in v resnici ni nikjer. Le za priboljšek: ko sem svojega sina Vida, še osnovnošolca, doma učil mimogrede latinščino in nemščino (tudi grščino), so me klicali po posredovanju skrajno brezobzirne šolske kanclije in zahrbtnega šolskega vodstva na občinarski center za socialno delo k zaslišanju, češ, kako da si drznem učiti lastnega otroka - latinščino! In tako seveda v liberalistični RS!

Seveda ni bilo - kot v jugoboljševiških časih - nobenega zapisnika, nobenega uradnega zaznamka, da bi češ domači pouk latinščine - in nemščine - češ škodoval otrokovemu šolskemu uspehu: a sovraštvo do klasike je ponekod tako strašno, da so "naravoslovne" in dialektičnomaterialistične tršice delovale proslulo nizkotno in sadistično, tudi v zahrbtnih navezah zoper starše, tudi z nekaterimi potlej še vlizljivimi "šolskocvetnimi" ali šolskosvetnimi roditelji, ki so se shinavčeno sprenevedali skupaj s šolskim pisarništvom...

Tako kot obstaja sovraštvo do klasičnih jezikov in zoper antičnega duhá, obstaja verjetno tudi sebilastna mržnja do klasične glasbe in dirigentov...

A v nečem sem le uspel: prej smo imeli "uradni naziv" kakor "[kulturalni](#) delavci" ali po nem. Kulturarbeiter... in sem res nekoliko preveč osmešil take izraze takole:

Pride v Slovenijo kulturalrbajter Herbert von Karajan, tako rekoč tovariš kulturni delavec Herči, ki ima svoje tako rekoč znanstvenosocialistično orodje ali palico v rokah, in dela s palico nad vsem kolektivom ter je kulturnodelavski kolektivist...

In kaj dela kot kakšen združnoorganizirani kulturni delavec ta Herbert von Karajan?

Tudi drugim kulturnim delavkam in kulturnim delavcem maha s palico kot s svojim glasboproizvajalnim in družbenopolitičnim sredstvom, čeprav ni oblečen prav delavsko, ampak je ponavadi v neki konservativni nedelavski opravi, celo - v fraku, je torej kulturalrbajter v fraku! in kakor spada med črne! Fej in fuj, kaj šele delavskosvetni kolektiv orodjarstva ali bolj učeno rečeno - instrumentalistov kulturnih delavk in delavcev!

V proizvodnji tako rekoč svobodnega kulturnojavnega združenega dela kulturalrbajter Herbert von Karajan lahko nastopi z delovnim instrumentalnim kolektivom tozdirane slovenske filharmonije! Dirigentska palica pa je orodje tega kulturnega delavca Herberta von Karajana...

Ampak bi rad videl, ali bi na primer Herbert von Karajan res prišel v ljubljansko filharmonijo združevati svobodno delo kot kulturalrbajter, tako rekoč kot komaj kaj več kot zaposlena in delo iščoča baraba...

Brž so zaznali premnogi tudi na bivšem kultministrstvu, da takšno "obravnavanje" prav takšnih "kulturnih delavcev" kulturalrbajtersko ni uspešno in da se tovrstna organizacija instrumentalno-filharmoničnega, svobodno združenega kolektivismu pokaže kot najbrutalnejši birokratski primitivizem. Poleg tega so bile vsaj operne pevke, ki so združevale svoje telesno glasno delo primeroma v operah, izenačene s kulturnimi delavkami - slačipuncami v nočnih barjih in s tovrstnimi slovenskimi "pevaljkami"... ter plesalkami in nočnimi seksualnimi igralkami.

Še marsikaj sem urejal za količkaj vsaj spodobno kulturno podobo Slovenk in Slovencev, včasih manj, drugič bolj uspešno, vselej pa kulturno in tudi sistemsko ter sistematsko: pri dobrih in celo pri čisto preprostih ljudeh sem naletel vsakokrat na odobravanje in dobro voljo. Le brezobzirni aparatčiki in nastopaške candre so delovali ponavadi proslulo ošabno in bridkookusno ter ponavadi s "točkami".

Skrivnost odličnega dirigenta ni le v njegovem izrazitem talentu in tehniki dirigiranja - ampak je v estetski transcendenci, ki je z razumom največkrat "neopredeljiva": odličen dirigent je vselej tudi karizmatična osebnost.

In tako je v vseh umetnostih. In osebnostno je v vsakem resnično živem kulturnem medsebojnem sodelovanju.

Kulturno politiko bo potrebno resnično preobraziti: nesramno in brezobzirno, samozadovoljivo kanclijstvo bo potrebno napasti javno in odpraviti. Sicer nas čaka spet drugačen "sorealizem", ki ne pozna simfonij - ampak kvečjemu partizanske marše in jugosoldaški jurišni udarec s škornjem ob tla, na nastavljenе slovenske glave... tega pa si ne želi pravzaprav nihče.

Očetno sem ti sohvaležen, Tomaž Hribnik iz Preddvora, da si skoro naivno, a ponosno slovensko zapisal, kako je še zmerom v Sloveniji... Očetje nadarjenih in nadpovprečnih "otrok" smo na tvoji strani.

Še dobro, da nismo "resignirali" in propadli, saj bi nas nekatere osebe tudi v prisilno politično psihiatrijo brž "poslale", ko bi mogle...!? Umetniški človek živi v Sloveniji...

Vladimir Gajšek, Inteltyway

V katoliškem tedniku *Družina* in v tedniku *Mag* smo brali med Pismi bralcev žalostno izpoved očeta Tomaža Hribnika iz Preddvora, ki opisuje – o sinu Marku in hčeri Eleni –, v kakšnih časih živijo naši mladi glasbeniki še danes. Ta družbena tematika priznanj in odbitosti je vsekakor »slovenarsko« aktualna, zato je potrebno objaviti omenjeno pismo (12. januarja 2005):

Razočarani oče

Po šestdesetih letih smo na zadnjih volitvah prvič zares premagali komuniste. Toda moja družina spremembe oblasti ne čuti. Kot kristjani, poniževani šestdeset let, smo spet ponižani.

Moj sin Marko Hribernik je po odlični diplomi pianista leta 1999 na ljubljanski glasbeni akademiji lani spomladi diplomiral še na dunajski glasbeni akademiji, tokrat kot dirigent. Dunajski profesor, naš rojak prof. Uroš Lajovic, mi je pred več kot tridesetimi glasbeniki čestital kot očetu dirigenta, ki je opravil v zadnjih desetih letih naj odličnejšo diplomu na Dunaju. Na to akademijo ni bil v zadnjih petnajstih letih po Marku Letonji sprejet še noben Slovenec, tako zahtevni so sprejemni izpiti. Moj sin pa si je po petih letih študija na majskem diplomskem koncertu v dvorani Musikverein, napolnjeni do zadnjega kotička, ob navdušenem občinstvu pridirigiral popolno odliko, z najvišjo možno oceno.

Toda kljub največjim možnim referencam za mladega dirigenta ga je dan pred novim letom iz filharmonije izgnal pred kratkim zaposleni ruski dirigent armenskega rodu, ki je z diktaturo že po nekaj mesecih ukrivil hrbtenice ljubljanskih filharmonikov. Ker je videl, da je moj sin iz drugačnega testa, in potem ko ga je slavni Ricardo Mutti pohvalil za odlično pripravo orkestra za slavnostni koncert v spomin Karlosa Kleberja - ga je bilo treba kot morebitnega tekmeca, ki še zori, čim prej onemogočiti. Sinu je dobresedno ukradel dva koncerta, januarskega in februarskega, za katera je že imel sklenjeno pogodbo; podpisal jo je še z bivšo direktorico Moniko Kartin, ki je bila konec poletja prav tako odstranjena iz filharmonije. Da bodo komunisti spet popolnoma prevzeli to ustanovo, je treba izgnati še Marka Hribernika, ki je deklarirani kristjan in še vitez Božjega groba po vrhu. To je za Evropo in ves kulturni svet prestižna čast, za še vedno komunistoidno Slovenijo pa spaka, ki se je bosta ruski dirigent in mediokriteta Damjan Damjanovič - direktor z doslej najslabšimi referencami v slavni zgodovini Slovenske filharmonije, ki ga je lani izbrala komunistična ministrica Andreja Rihter - ob eksistenčno preplašenih filharmonikih znebila po navodilih velikega botra.

Če bi Marku Hriberniku dovolili uveljaviti se v Slovenski filharmoniji, bi grozila nevarnost, da slovenska kulturna javnost izve še za njegovo sestro Eleno, ki je leta 2000 z odliko diplomirala iz flavte na Univerzi Mozarteum v Salzburgu in lani z najvišjo možno oceno magistrirala na Münchenski visoki šoli za glasbo, v zadnjih letih pa osvojila tri prve nagrade na tekmovanjih v Italiji in Nemčiji. Po referencah je druga flavtistka Slovenije - prva je Irena Grafenauer. Tudi za Eleno ni mesta v Sloveniji, ker kot solistka še ni opravila pedagoških izpitov. Ko pa se hoče prijaviti, da opravi še ta balast, ji prijazno povedo, da je teh nekaj izpitov mogoče opraviti šele čez dve leti, češ da je taka gneča.

Tako hočejo postkomunisti z nekaj nevoščljivimi filharmoniki in nedvomno dobrim, toda avtokratskim ruskim dirigentom onemogočiti moja otroka in ju izgnati nazaj v tujino. Bogne daj, da bi Marko Hribernik nekoč postal dirigent Slovenske filharmonije in bi Elena Hribernik končno dobila priložnost pokazati Slovencem v Cankarjevem domu, za kaj je dobila v tujini tri prestižne nagrade, pri čemer je bilo poskrbljeno, da zanje v Sloveniji nihče ni izvedel. Novinarji pa vedo: kar ni napisano, se ni zgodilo.

Novi slovenski minister za kulturo za zdaj ni hotel osebno sprejeti Marka, da bi mu v živo opisal problematiko. Sofistično je prek posrednikov sporočil, naj to stori pisno. Toda od starih Rimljanov vemo, kaj pomeni ad acta.

Ker minister ne bo ukrepal, ruski dirigent že načrtuje pripeljati še enega po slušnega mu tujega dirigenta, in tako bo slavna ustanova spet v rusko-komunističnih rokah, moja otroka, Slovenca, pa v tujini. Nekateri iz Slovenske filharmonije ne dovolijo, da bi si mladi dirigent ob nedvomno dobrem Rusu pridobil potrebne izkušnje - in čez čas kot izkušen dirigent prevzel SF, kar bi moral biti cilj vsake suverene nacije.

Dragi prijatelj Janez Janša, če boste leto ali dve pustili vsem starim kadrom, da delajo, kar so jih učili - tudi vaše, naše vlade čez dve leti ne bo več! Po Podobnikovo: od znotraj nas bodo razžrli, pri čemer bo Slovenska filharmonija ena prvih njihovih zmag, če jim bomo to dovolili.

Tomaž Hribernik, Preddvor

Prav tukaj violinist Miha Pogačnik vendarle hoče in zahteva širši pogled na umetnost in uspeh – tudi v gmotnem smislu [slave](#) ali v poslovnosti, obenem pa poudarja, kako je mogoče to sposobnost slišati, jo tržno ugledati, saj se

zavzema za glasbeno strategijo za spodbujanje izvajanja novih politik ter za ponovno oživitev podjetniškega duha, ki da je pravzaprav kakor potovanje heroja. Obenem se je violinist Miha Pogačnik tudi na tokratnem seminarju zavzel za timsko skupno in tvorno sodelovanje ali za komunikacijo kot harmonično disonanco.

Kljub obstoječim družbenim ali tranzicijskim negativizmom je violinist Miha Pogačnik navdušenec, ko gre za integracijo po združitvi podjetij kot za simfonični proces, povrh pa še za njujejževsko ekologijo čutov. V tem smislu se gotovo kaže novatorstvo, ko je poslušanje tudi sposobnost in karizmatično vodenje...

Potrditev slovenske in evropske identitete ni le v državni suverenosti, v mednarodnih pravnih priznanjih, ampak tudi v umetnosti in poslovanju. Virtuoznost je potrebno zlasti v 21. stoletju posebej nadgrajevati, jo širiti med ljudmi, jo uprizarjati javno v sodelovanju in v javnih medijih, v poslovnih sistemih in tržnih tveganjih... - predstaviti s poskusi, tudi kdaj hiperaktivno navdušeno, kako so skozi glasbo in umetnost mogoči principi obnove, spremembe in integracije, s tem ko se še spreminjajo mentalno ustaljeni vzorci in odpravljamo ovire, ki sicer tolikokrat omejujejo ustvarjalnost in vizijo.

Doslej je samo življenje pokazalo, da je mogoče premagati tudi najtežje težave z odločno voljo in sodelavskim doumetjem večplastnih pomenov umetnosti.

• Kakšni so vaši vtiski s seminarja o umetnosti in poslovnosti...?

Vladimir Gajšek: Trije seminarski dnevi so potekali intenzivno, in to od jutra do večera. Da bi predstavil podrobnejšo raznovrstnost visoko razvitega, a sproščenega umetnostno-poslovnega seminarja, lahko samo v kratkem navedem potek treh dnevov, v katerih smo se družili in resnično, ne glede na jezik, narodno ali rasno ter versko pripadnost sodelovali, seveda ko nas je povezoval klasik Ludwig van Beethoven.

Sinergija umetnosti in poslovnega sveta - 5 seminarjev o ustvarjalnosti, zasnovanih okoli 56 velikih skladb evropske glasbe za violino: januar-september 2005. Idejna zasnova in izvedba: Miha Pogačnik, ambasador slovenske kulture, predsednik (Pobude za razvoj mednarodnih in interdisciplinarnih povezav skozi tokove umetnosti/Idriart).

Modul 2: "*Herojska pot in trajnostni razvoj*", 17. - 19. februar 2005 (Kongresni center Grand Hotel Union, Ljubljana). Cilji seminarja: Interdisciplinarno naravnano slovenski violinist Miha Pogačnik želi po več kot desetih letih sodelovanja z gospodarstveniki po svetu predstaviti slovenski javnosti eminentne poslovneže iz tujine in njihova dognanja; predavatelji: Takashi Kyuchi, Tokyo, Jan Heijn van Joolen, Amsterdam, Tim Stockil, London, Hans Siggaard Jensen, Kopenhagen;

Skupaj z "virtuozii" iz poslovnega sveta na delavnicah sodelujejo tudi razni umetniki in se z udeleženci seminarja podajo na pot učenja in izpopolnjevanja univerzalnega jezika ustvarjalnosti na temo "Trajnostni razvoj" - kam vodi razvoj globalnega gospodarstva in kje bomo čez 10 let? Moderatorja seminarja sta bila Miha Pogačnik in Tim Stockil, direktor oddelka za kreativni razvoj Arts&Business, London.

Program seminarja v Grand Hotelu Union, Ljubljana, je potekal v izvrstnem redu in ustvarjalnem ozračju takole:

Takashi Kiuchi, predavanje: *Live on what Nature produces, not what Nature has - Trajnostni razvoj*. - Takashi Kiuchi je bil rojen v Nemčiji, odrasčal je v Angliji, se šolal na Japonskem in zaključil podiplomski študij v Kanadi. 16 let je delal na odgovornih mestih v ZDA. Svoje izkušnje je zbral v knjigi "Working in America - A guide-book for Japanese business people and their families". Leta 1993 je bil eden izmed vodilnih managerjev v Mitsubishi Electric. Na potovanju po tropskih pragozdovih na Borneu se zavedel pomena ohranjanja naravnih bogastev za ravnovesje Zemlje. Odtlej je njegov moto: "Don't go against Nature." in "Land rich, not money rich." Ustanovil je [Future 500](#) in promovira trajnostni razvoj gospodarstva, kot vabljeni predavatelj na raznih kongresih po svetu. Sam pravi: "Oče mi je v mojih srednješolskih letih dal pomemben nasvet: Zaradi mene lahko počneš kar hočeš, samo nikoli ne umri zaradi tega! - To velja tudi za nas vse, "uporabnike" skupne Zemlje."

Miha Pogačnik, predavanje in demonstracija: *Aktivno poslušanje. Umevanje labirinta zasnove, rojstva, kriz in razvoja skozi glasbo*. V sodelovanju s pianistko Diano Baker. - Miha Pogačnik je bil rojen leta 1949 v Kranju. Študiral je violino, najprej v domovini, nato v Nemčiji pri Igorju Ozimu in v ZDA kot Fullbrightov štipendist. Z

družino živi v Hamburgu. Je mednarodni koncertni violinist; je eden prvih raziskovalcev vpliva umetnosti na ekonomske, socialne in mednarodne procese v družbi. - Miha Pogačnik razvija metodo *aktivnega poslušanja*. S to metodo popelje poslušalca v skrivnosti ustvarjanja in poustvarjanja glasbe; z namenom senzibilizirati ga za kreativne procese, prebuditi njegove čute; transformirati doživljajsko otopelega človeka v zavedajočega se in odgovornega, ustvarjalnega posameznika. Najprej smo prisluhnili procesom, ki se dogajajo v Beethovnovi Pomladni sonati; sledila je koncertna izvedba.

Linda Naiman: *Slikarstvo in oblast*. Umetnica je predavala o zgodovini slikarstva od renesanse naprej in o moči oblasti... - Linda Naiman je študirala na Emily Carr Institute in diplomirala na California College of the Arts. Ustanovila je CreativityatWork.com, skupino ekspertov za konzultacije in treninge ustvarjalnosti in inovativnega razmišljanja v gospodarskih družbah in državnih ustanovah. Je soavtorica knjige "Orchestrating Collaboration at Work: Using Music, Improv, Storytelling, and Other Arts to Improve Teamwork." (Jossey-bass Wiley 2003). Živi v Vancouvru, Kanada.

(Četrtek, 17. februarja 2005)

Grand Hotel Union, Ljubljana:

Miha Pogačnik, Diana Baker, predavanje: *In search of meaning. Personal growth and sustainability in sonatas by Beethoven. Aktivno poslušanje* - Predavanje je potekalo v angleščini, delno je bilo prevedeno v slovenski jezik. Predavanje je odprto tudi za koncertno publiko.

Jan Heijn van Joolen, ABN AMRO Bank, Amsterdam, predavanje: *Listening Processes and Leadership Experience* - Jan Hein van Joolen se je v zaposlil v ABNAMRO takoj po diplomi iz ekonomije leta 1976. Delal je doma na Nizozemskem, nato je v Dubaju pokrival zalivske države in razvil trg v Savdski Arabiji. Po nekaj letih v Belgiji se je vrnil v domovino in napredoval na vedno pomembnejša delovna mesta znotraj firme. Iz "biznismena" se je razvil v učitelja drugih "potencialnih biznismenov" v firmi. Imel je več nadzornih funkcij v Italiji, na Poljskem in Tajski. Trenutno je član nadzornega sveta Vos Groep. Sodeluje v raznih podiplomskih študijskih programih, delavnicah in intenzivnih kurzih, ima tudi certifikat Coach na Californian MMS-institute, pri MBTI in ima FIRO-B certifiat. Poleg tega je že 27 let srečno poročen in oče dveh odraslih otrok, športnik, ter ljubitelj Italije ter italijanske kuhinje in vin.

V tako imenovani Svetovni kavarni/World Cafe je potekal pogovor *Setting the context for Art&Business, participants in creative conversation*, moderator pogovora je bil Tim Stockil. - Tim Stockil je direktor na oddelku Creative Development, Arts&Business London. Kot konzultant dela že nad 20 let. Specializiral se je za vedenjsko psihologijo, še posebej na področju vodenja, dela v skupinah (teamwork), spodbujanja ustvarjalnosti. Za svoje delo je bil nagrajen z National Training Award. Med njegovimi strankami so Marks & Spencer, Pfizer, Scottish Courage, the RAC, Zurich Financial Servicesin druge. Redno predava na konferencah doma in v tujini. Sodeluje z gledališčema Cheek by Jowl in Polka Theatre for Children. Je član Royal Society of Arts.

Takashi Kiuchi je predaval na temo *CEO's experience of dealing with the sustainability dilemmas*, sledil je pogovor z udeleženci seminarja.

V tako imenovanih delavnicah so udeleženci prireditve in seminarja sodelovali v več skupinah, v katere so lahko po povzetku tudi prosto prehajali. Tematika delavnic: *Kako reševati osebne in organizacijske dileme s pomočjo umetniških veščin in izkušenj*; delavnice so vključevale »dramo« kot nastop, slikanje akvarelov in risanje, gib in ples ter petje. Vodje delavnic so moderirali dva dela delavnic (1. Hero's Journey From Chaos/Crisis to Learning Opportunity, Healing and Moving Forward. Taking One's Own Destiny in One's Own Hands, 2. Izmenjava izkušenj med udeleženci seminarja); sledilo je sklepno glasbeno komuniciranje z moderatorji: Tim Stockil, Melissa Harwood, Linda Naiman, Peter Roebke

Melissa Harwood prihaja iz Londona. Je priznana mednarodna poustvarjalka in učiteljica giba-evritmije. Nastopala je v Veliki Britaniji, Danski, Avstraliji in ZDA. V 25 letih ustvarjanja je razvila metodo uporabe umetniških elementov za osebno ali organizacijsko spremembo. Sodeluje z The Industrial Society; The Open University; The National Health Service; Pubmaster Ltd., The Learning Company Project; Camphill Communities in ima naziv "Corporate Alchemist".

Prof. dr. Peter Röbbke - je študiral glasbo in germanistiko v Essnu in Bochumu v Nemčiji. Predaval je kot pomožni profesor na Hochschule der Künste v Berlinu in se zavzemal za posodobitev študija. Nato je bil 10 let direktor Glasbene šole v Berlinu in predstojnik Združenja berlinskih glasbenih šol. Od leta 1989 predava kot redni profesor na Wiener Hochschule für Musik und Darstellende Kunst, v projektih ERASMUS pa tudi po drugih evropskih mestih. Objavil je več knjig in učbenikov.

Tom Cummings je predaval na temo *Sustainability and »Heroic Stories« in business context*.

Hans Siggard Jensen je filozofsko življenjsko predaval tematiko *Heroic stories and leadership in business context* - Hans Siggaard Jensen - je predstojnik Learning Lab Denmark. Je profesor na Department of Management, Politics and Philosophy na Copenhagen Business School in priznan raziskovalec doma in v svetu. Povezuje različne discipline znanosti. Njegov fokus je na področju teorije znanosti. Napisal je mnogo znanstvenih člankov in knjig.

(Petek, 18. februar 2005)

Miha Pogačnik, predavanje: *Aktivno poslušanje* in Hans Siggard Jensen, predavanje: *Art, Business, Economics and Sustainability: an European perspective*

Potekale so še delavnice in sodelavski predlagalni pogovori - *Strogo zabavno - Serious Fun. Hero's Journey: games and exercises*, v delavnicah so sodelovali vsi predavatelji in gostujoči umetniki.

Arhitekt, stvaritelj ljubljanskega hostla *Celica* Janko Rožič je popeljal udeležence seminarja na *Novo ugledanje prostora*, ko so šli na skupni sprehod po stari in Plečnikovi Ljubljani.

Sklepno so na okrogli mizi udeleženci predstavili zaključke seminarja *Sinergija med umetnostjo in poslovnim svetom*, modul 2: *Herojska pot in trajnostni razvoj*, o umetnost in gospodarstvu kot osnovo za nastanek tako imenovane *Ljubljanske deklaracije*.

Zvečer smo odšli udeleženci seminarja o umetnost in gospodarstvu v ljubljanski Mladinski hotel *Celica*, Metelkova, kjer so imeli večer Etno glasbe. Bil je ljudskospevni, izvirni in pevsko pristni ter glasbeno razigrani jam session.

(Sobota, 19. februar 2005)

V navedenih treh dneh smo se pogovarjali o možnih projektih glasbene ali umetniške ustvarjalnosti in o umetnosti poslovanja, ne da bi kdaj med sabo kupčkali. Bili smo kakor ena sama družina, ki nas druži dober klasičen okus, možnost in sposobnost, da znamo prisluhniti drug drugemu, hkrati pa smo tvorno med seboj sodelovali na osebnotnem in skupinskem področju z zanimivimi predlogi.

Potemtakem ni več samo in le videzno, prislušno kakor podobno muzikoterapiji ali v muzikoekonomiji, ali je z glasbo mogoče ekonomizirati duševno in socialno zdravje posamičnikov in družbenih skupnosti, zato vse to tudi ob poslušanju klasične glasbe ni več vprašljivo. Navdih prihaja iz glasbenega polnega trepeta zlasti v klasični uglasbitvi, ki izraža popolnost, torej naj bi to veljalo za poslovne načrte, celo za spremembo kapitalsko ekonomizirajočega mišljenja v podjetjih. Gotovo se lahko strinjamo, da se moramo naučiti poslušati in prenesti večpomenske strukture glasbene mojstrovine v organizacijski razvoj in učinkovitost, če želimo, da bi se tudi v poslovnem svetu kaj določene spremenilo, vendar tudi iz estetskih, ne le iz gmotnih nagibov. V takem estetskem in katarktičnem večpomenskem smislu sleherne pristne in velike umetnine je mogoče odkriti pot naprej, domišljijsko in logično reševanje določnih problemov. Kdor je namreč odkril čarobno moč glasbene strategije, slednjo predvsem za izvajanje sprememb in premagovanje odpora, se laže preobrazi in doživi zmago. Kajti v zaznavi ali izkušnji celovite sheme organizacijskih in biografskih ciklov lahko že zaznavno občutujemo, se strateško potem odločamo, kako je mogoče delovati zanaprej, izognemo pa se tudi kdaj skrivnim – celo zahrbtno postavljenim, malenkostnim – oviram in pastem, ki tolikokrat jemljejo človeku pobudo in voljo za kreacijo. Zato lahko vsakdo poslušen zre v sebi in za drugega dovolj poguma, da odgovori na odgovornost lastne pozitivne svobode ali odločitve za napredovanje, da se oglasi pravočasno tudi podjetniškemu klicu po preseganju vsakdanje mizerije biti. Tega človek ne počne samo sam zase, ampak je lahko v skupinsko ustvarjalnem konceptu, kjer se potrjuje raznoliko, torej individualno z drugimi, se ob njih brusi značajske ter navdihuje druge za ustvarjalnost.

Ko se ob združitvi podjetij ali v obvladovanju integracij dogaja sovzporejanje različnosti skozi poenotenje ekonomske kompozicije, se izza spremenjene - prejšnje - zmede in neuravnoteženosti pokaže novi red, ki je urejenost novih, čeprav tudi revolucionarno vzpostavljenih odnosov. Edinstveni posamičniki v skupščinah, ki se odzivajo z osebnostjo in s skupnim interesom za stvar, so sposobni namreč tudi uresničiti ali speljati s tveganjem do konca. Pobude za boljšo ali trajnostno človeško družbo, ki se kaže v skupnosti med seboj priznanih vrednot in kulture, prihajajo s strani vodilnih elit, te elite pa sestavljajo ljudje, ki so sposobni storiti več kot se sicer od njih zgolj »zahteva«.

To Pogačnikovo glasbenoumetniško povezovanje ima gotovo svojo lepo in dobro tradicijo. Mednarodno glasbeno sodelovanje, povezano z ljubljanskim kulturnim poletjem, ima prav tako svojo humano tradicijo. Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope in Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani sta primeroma predstavila Mednarodni pevski zbor Vox Europae v prostorih Informacijsko dokumentacijskega centra Sveta Evrope na Rimski 16 v Ljubljani, (petek, 9. julija 1999), ki je sicer v Sloveniji gostoval prvič. Na tiskovni konferenci so predstavili celoten projekt, turnejo zbora in koncertni program: dirigent Rob Vermeulen, Nizozemska, dirigent Marko Vatovec, Slovenija, organizatorica in vodja projekta Marjana Benčina, violinist Miha Pogačnik, ustanovitelj festivala IDRIART in Evropskega mladinskega centra na gradu Borl ter kulturni ambasador Republike Slovenije, soorganizator projekta je bil Igor Velepčič in Liana Kalčina, direktorica IDC Sveta Evrope ter predstavniki pevcev.

• Ali imate glasbo tudi pri vas doma...?

Vladimir Gajšek: Še ko je bil sin Vid malček, sva mu z – danes rajnko – ženo Jeleno prepevala pesmi, mama Jelena je zaigrala tudi na flavto ali na pikolo, jaz sem brenkal na kitaro. Ponovil sem skratka pevsko tradicijo iz svoje primarne družine, enako Jelena.

Dandanes piše Vid elektronsko glasbo in ima že zgoščenke s posneto glasbo, ki se je človek nikoli ne naveliča. Vidu so izrekli najvišja priznanja.

Na tokratnem seminarju Pobude za razvoj medkulturnih povezav skozi tokove umetnosti je Vid sodeloval povsem intenzivno in hkrati sodobno, pridružil se je skupini v modulu evritmije in je spremljal vsega Beethovna doživeto, prav tako glasbeni jam session v hostlu Celica... V seminar je vnesel nedvomno mladostno svežino in nas je vse poživil že s svojo živo navzočnostjo in s stvariteljskim sodelovanjem. Seveda se z rockom, popom, jazzom, bluesom in hiphopom ter »drum&bass«om začenja izza klasične glasbe nova epopeja slovenske glasbenosti. Ta že pripada nedvomno [Vidovi mladi generaciji](#)...